

जीवविचार प्रकरण.

गाथा मूल सळंग धी लाइन पैका टाइपथी,
गाथाभुजा गुटा शब्दाना अर्थ, गाथा मूल,
शब्दाये जेगो तथा विस्तारार्थ तथा
जीवविचारना गुटा बोल.

जैन धर्मना तत्त्वतुं ज्ञान थवाने बाल जीवोने
आति उप्योगी होवाथी
छपावी प्रसिद्ध करनार
श्री आद्य जैन धर्म प्रवर्तक सत्ता.
पाँजरापोल.

अमदावाद

“निर्मल” प्रिन्टिंग प्रेसमां
लल्लुभाई ईश्वरदास त्रिवेदीए लाप्युं.

संवत् १९६२.

सने १९०६.

किम्मत साडा चार आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
કદ્દર ૧૭૪૩

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૪૩

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જીવવિજ્ઞાન પ્રકરણ

વિષય કદ્દર

॥ अथ श्रीजीवविचारप्रकरणं ॥

॥ ॐ नमः सिद्धं ॥

नृवणपद्वं वीरं,
नमिऊण नणामि अबुहबोहव्वं ॥
जीवसरूवं किंचि वि,
जह नणियं पुव्वसूरीहिं ॥ १ ॥
जीवा मुत्ता संसा,
रिणो य तस थावरा य संसारी ॥
पुढवि जल जलण वाऊ,
वणस्सई थावरा नेया ॥ २ ॥
फलिह मणि रयण विहुम,
हिंगुल हरियाल मणसिल रसिंदा

कणगाइ धानु सेढी,
 वन्निय अरणेद्वय पलेवा ॥ ३ ॥
 अन्नय तूरी ऊसं,
 मट्टी पाहाण जाइउ णेगा ॥
 सोवीरंजण लूणा इ,
 पुढविजेयाइ इच्चाई ॥ ४ ॥
 जोमंतरिक्कमुदगं,
 उसाहिमकरग हरितणू महिया ॥
 हुंति घणोदहिमाई,
 जेअ्रा णेगा य आनुस्स ॥ ५ ॥
 इंगाल जाल मुम्मुर,
 उक्कासणि कणग विज्जुमाईया ॥

अगणिजियाणं ज्ञेया,
 नायव्वा निजणबुद्धीए ॥ ६ ॥
 उप्पामग उक्कलिया,
 मंडलिमह(मुह)सुद्धगुंजवायाय
 घण तणु वायाईया,
 ज्ञेया खलु वानकायस्स ॥ ७ ॥
 साहारण पत्तेया,
 वणसइजीवाडुहासुएन्नणिया ॥
 जेसिमणंताणं तणु,
 एगा साहारणा तेऊ ॥ ८ ॥
 कंदा अंकुर किसलय,
 पणमा सेवाल नूमि फोडा य ॥

अल्लयतिय गज्जर मो,
 व वहुला शेग पल्लंका ॥ ए ॥
 कोमलफलं च सबं,
 गूढसिराइं सिणाइपत्ताइं ॥
 थोहरि कुंआरि गुग्गुलि,
 गलोयपमुहा य विन्नरुहा ॥ १० ॥
 इच्चाइणो अणेगे,
 हवंति ज्ञेया अणंतकायाणं ॥
 तेसिं परिजाणणव्वं,
 लक्खणमेयं सुए ज्ञणियं ॥ ११ ॥
 गूढसिरसंधिपव्वं,
 समज्जंगमहीरुगं च विन्नरुहं ॥

साहारणं सरीरं,
 तद्विवरीयं च पत्तेयं ॥ १२ ॥
 एगसरीरे एगो,
 जीवो जेसिं तु तेय पत्तेया ॥
 फल फूल बल्लि कठा,
 मूलग पत्ताणि बीयाणि ॥ १३ ॥
 पत्तेयं तरुमुत्तं,
 पंचवि पुढवाइणो सयललोए ॥
 सुहुमा हवंति नियमा,
 अंतमुहुत्तानं अदिस्सा ॥ १४ ॥
 संख कवम्भय गंमुल,
 जलोयचंदणग अलसलहगाई ॥

मेहरि किमि पूयरगा,
 बेइंदिय माइवाहाई ॥ १५ ॥
 गोमी मंकण जूआ,
 पिपीलि नदेहिया य मक्कोडा ॥
 इल्लिय घयमिल्लीउ,
 सावय गोकीम जाईउ ॥ १६ ॥
 गहहय चोर कीमा,
 गोमयकीमा य धन्नकीडा य ॥
 कुंथु गुवालिय इल्लिया,
 तेइंदिय इंदगोवाई ॥ १७ ॥
 चनरिंदिया य विहू,
 ढिंकुण नमरा य नमरिया तिम्मा

मन्त्रिय डंसा मसगा,
 कंसार। कविलडोलाई ॥ १८ ॥
 पंचिंदिया य चनुहा,
 नारय तिरिया मणुस्स देवा य ॥
 नेरइया सत्तविहा,
 नायव्वा पुढवि नेएणं ॥ १९ ॥
 जलयर थलयर खयरा,
 तिविहा पंचिंदिया तिरिस्का य ॥
 सुसुमार मन्त्र कन्धव,
 गाहा मगरा य जलचारी ॥ २० ॥
 चनुपय नुरपरिसप्पा,
 नुयपरिसप्पा य थलयर तिविहा

गो सप्प ननुल पमुहा,
 बोधवा ते समासेणं ॥ ९१ ॥
 खयरा रोमयपरकी,
 चम्मयपरकी य पायडा चेव ॥
 नरलोगाउ बाहिं,
 समुग्गपरकीवियय परकी ॥ ९२ ॥
 सवे जल थल खयरा,
 समुत्तिमा गप्पया डुहा हुंति ॥
 कम्मा कम्मग (महिया) चूमी,
 अंतरदीवा मणुस्सां य ॥ ९३ ॥
 दसहा जवणाहिवई,
 अठविहा वाणमंतरा हुंति ॥

जोइसिया पंचविहा,
 डुविहा वेमाणिया देवा ॥ २४ ॥
 सिद्धा पनरस ज्ञेया,
 तिग्नातिग्नाइ सिद्धज्ञेएणं ॥
 एए संखेवेणं,
 जीवविगप्पा समस्काया ॥ २५ ॥
 एएसिं जीवाणं,
 सरीर मान ठिई सकायम्मि ॥
 पाणा जोणि पमाणं,
 जेसिं जं अत्तिं तं ज्ञणिमो ॥ २६ ॥
 अंगुलअसंखज्जागो,
 सरीरमेगिंदियाण सवेसिं ॥

जोयण सहस्स महियं,
 नवरं पत्तेयरुक्काणं ॥ १७ ॥
 बारस जोयण तिन्नेव,
 गाऊआ जोयणं च अणुकमसो
 वेइंदिय तेइंदिय,
 चउरिंदिय देह मुच्चत्तं ॥ १८ ॥
 धणुसयपंच पमाणा,
 नेरइया सत्तमाइ पुढवीए ॥
 तत्तो अद्धधूणा,
 नेया रयणप्पहा जांव ॥ १९ ॥
 जोयण सहस्स माणा,
 मग्घा उरगा य गज्जया हुंति ॥

धणुह पुहुत्तं परकी,
 नुअचारी गाउअ पुहुत्तं ॥ ३० ॥
 खयरा धणुहपुहुत्तं,
 नुअगा नरगा य जोयणपुहुत्तं ॥
 गाउअ पुहुत्त मित्ता,
 समुत्तिमा चनपया न्णिण्या ३१
 वच्चेव गाउआइं,
 चनप्पया गज्जया मुणेयवा ॥
 कोसतिगं च मणुस्सा,
 उक्कोस सरीरंमाणेणं ॥ ३२ ॥
 इसाणंत सुराणं,
 रयणीउ सत्त हंतिनच्चत्तं,

दुग दुग दुग चनुगेवि,
 ऊ एउतरेइक्किपरिहाणी ॥ ३३ ॥
 बावीसा पुढवीए,
 सत्त य आउस्स तिन्नि वाउस्स ॥
 वाससहस्सादस तरु,
 गणाण तेऊ तिरित्ताउ ॥ ३४ ॥
 वासाणि बारसानु,
 वेइंदियाणं तेइंदियाणं तु ॥
 अऊणापन्न दिणाइं,
 चनुरिंदीणं तु ठम्मांसा ॥ ३५ ॥
 सुरनेरइयाण ठिइं,
 नुक्कोसा सागराणि तित्तीसं ॥

चनुपय तिरिय मणुस्सा,
 तिन्निय पल्लिज्वमा हुंति ॥ ३६ ॥
 जलयर नरन्नुअगाणं,
 परमाऊ होइ पुव्वक्कोमीउ ॥
 परकीणं पुण न्निणुज,
 असंखजागो य पल्लियस्सा ॥ ३७ ॥
 सब्बे सुहुमा साहा,
 रणा य समुत्तिमा मणुस्सा य ॥
 उक्कोस जहन्नेणं,
 अंतमुहुत्तं चियजियंति ॥ ३८ ॥
 उगाहणान माणं,
 एवं संखेवउ समस्कायं ॥

जे पुण इह विसेसा,
 विसेससुत्ताउ ते नेया ॥ ३९ ॥
 एगिंदिया य सब्बे,
 असंख नस्सप्पिणी सकायम्मि ॥
 उववज्जंति चयंति य,
 अणंतकाया अणंताउ ॥ ४० ॥
 संखिज्ज समा विगल्ला,
 सत्तठ ज्जवा पणिंदितिरि मणुआ
 उववज्जंति सकाए,
 नारयदेवा य नो चेव ॥ ४१ ॥
 दसहा जिआण पाणा,
 इंदि कुसासानुजोग बल रूवा ॥

एगिंदिएसु चजरो,
 विगलेसु ठ सत्त अठेव ॥ ४२ ॥
 असन्निसन्नीपंचिं,
 दिएसु नवदस कमेण बोधवा ॥
 तेहिं सह विप्पज्जगो,
 जीवाणं ज्ञप्पए मरणं ॥ ४३ ॥
 एवं अणोरपारे,
 संसारे सायरम्मि ज्ञीमम्मि ॥
 पत्तो अणंतखुत्तो,
 जीवेहिं अपत्तधम्ममेहिं ॥ ४४ ॥
 तह चजरासी लखा,
 संखा जोणीण होइ जीवाणं ॥

पुढवाईणं चनुण्हं,
 पत्तेयं सत्त सत्तेव ॥ ४५ ॥
 दस पत्तेय तरूणं,
 चनुदस लस्का हवंति इयरेसु ॥
 विगल्लिंदिएसु दो दो,
 चनुरो पंचिंदि तिरियाणं ॥ ४६ ॥
 चनुरो चनुरो नारय,
 सुराण मणुआण चनुदस हवंति
 संपिंमिआनु सब्बे,
 चुलसी लरकानु जोणीणं ॥ ४७ ॥
 सिद्धाणं नत्थि देहो,
 न आनु कम्मं न पाण जोणीउ ॥

साइ अणंता तेसिं,
 तिई जिणंदागमे ज्ञणिया ॥४७॥
 काले अणाइनिहणे,
 जोणि गहणम्मि ज्ञीसणे इत्थ ॥
 ज्ञमिया ज्ञमिहंति चिरं,
 जीवा जिणवयण मलहंता ॥४८॥
 ता संपइ संपत्ते,
 मणुअत्ते दुद्धहे वि संमत्ते ॥
 सिरि संतिसूरि सिठे,
 करेह जो उज्जमं धम्मे ॥ ४९ ॥
 एसो जीववियारो,
 संखेवरुईण जाणणाहेऊ ॥

संखित्तो नद्धरिञ्,

रुद्धाञ् सुयसमुद्धाञ् ॥ ५१ ॥

इति जीवविचार प्रकरणं समाप्तम्

॥ अथ श्री जीवविचार प्रकरण प्रारंभः ॥

गाथा १ लीना वूटा शब्दना अर्थ.

भुवण=भुवन (त्रण) स्वर्ग, मृ-
त्यु अने पाताल.

पइवं=दीवो (दीवा समान.)

वीरं=महावीर स्वामीने.

नमिऊण=नमीने, वांदीने.

भणामि=हुं कहुंछुं.

अबुह=बोध विनाना (अज्ञानी).

बोहथं=बोध करवाने अर्थ.

जीवसरुवं=जीवनं स्वरूप.

किंचिवि=लेशमात्र.

जह=जेम, जेवी रीते.

भणियं=कहुं छे.

पुव्व=पूर्वना.

सूरिहिं=सूरिओए, आचार्योए.

गाथा १ ली.

भुवण पइवं वीरं, नमिऊण जणामि अबुह
बोहथं ॥ जीव सरुवं किंचिवि, जह जणियं
पुव्व सूरिहिं ॥ १ ॥

शब्दार्थ—त्रण भुवनमां दीवा समान श्री वीर प्रभुने
नमस्कार करीने जेम पूर्वना आचार्योए कह्युं ठे

(૧)

તેમ અજ્ઞાનિ જીવોને બોધ થવાને અર્થે કાંઈક પણ
જીવનું સ્વરૂપ હું કહુંતું ॥ ૧ ॥

વિસ્તારાર્થ-ત્રણ મુવનને વિષે દીવા સમાન અને સર્વ પાપને દુર
કરનાર એવા ધીર સ્વામિને વંદન કરીને પૃથ્વ સ્પર્શિઓ આ-
ગમમાં કહું છે તેમ તત્ત્વવિચારમાં અજ્ઞાણ જીવોને બોધ થવા-
ને અર્થે કાંઈક જીવનું સ્વરૂપ હું કહુંતું ॥ ૧ ॥

ગાથા ૧ જીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

જીવા=જીવ.

મુક્તા=મુક્તિ પામેલા, મુક્ત.

સંસારિણો=સંસારી જીવો

ય=ચલી.

તસ=ત્રસ (હાલે ચાલે તે).

થાવરા=સ્થાવર (સ્થિર રહે તે).

સંસારી=સંસારી.

પુઢવિ=પૃથ્વીકાય.

જલ=પાણીના જીવ-અપ્પકાય.

જલણ=અગ્નિ, તેડકાય.

વાઝ=વાયરો, વાઝકાય.

વણસ્મઈ=વનસ્પતિ, શકભાજી.

થાવરા=સ્થાવર.

નેયા=જાણવા.

જીવા મુક્તા સંસારિણોય તસ થાવરા ય સં-
સારી ॥ પુઢવિ જલ જલણ વાઝ, વણસ્મઈ
થાવરા નેયા ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ-જીવો બે પ્રકારના છે, એક મુક્તિના અને બી-
જા સંસારી, સંસારી જીવો બે પ્રકારના એક ત્રસ
અને બીજા સ્થાવર. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેડકા-

ય, વાનકાય અને વનસ્પતિકાય એ પાંચ સ્થાવર જાણવા.

વિસ્તારાર્થ—જીવના બે પ્રકાર છે, એક મોક્ષના અને વીજા સંસારી; તેમાં જેઓ સમસ્ત કર્મરૂપ પડ્યોનો નાશ કરીને મોક્ષપદ પામ્યા છે તે સિદ્ધ અને વીજા જેઓ સંસારમાં ચાર ગતિમાં ભ્રમે છે તે સંસારી; તેમાં સંસારી જીવના ત્રસ ને સ્થાવર જ્વા બે ભેદ છે. તેમાં વર્તી સ્થાવરના પાંચ ભેદ છે, તે આ પ્રમાણે:—
૧. પૃથ્વીકાય (માટી પાપાણાદિકના જીવ) ૨. અપ્કાય (પાણીના જીવ) ૩. તેડકાય (અગ્નિના જીવ) ૪. વાડકાય (વાયરાના જીવ) ૫. વનસ્પતિકાય (ખાજીપાલાદિકના જીવ). એવી રીતે સ્થાવર જીવ જાણવા.

માત્રા ૩ જીના છૂટા શબ્દના અર્થ.

ફલિહ=સ્ફટિક રત્ન.

મણિ=મણિ રત્ન.

રયણ=રત્ન.

વિદુમ=પરવાલાં.

હિંગુલ=હિંગલોક.

હરિયાલ=હડતાલ.

મણસિલ=મણસીલ.

રત્નિદા=પારો.

કળગાઈ=કનકાદિ (સોનું વિગેરે)

ધાડ=ધાતુ.

સેઢી=સઢી.

વાંન્નય=લાલ રંગની માટી (રમઘી).

અરણેટ્ટય=અરણેટો (એક જાતનો પથ્થર).

પલેવા=પારેવા જાતનો પથ્થર.

ફલિહ મણિ રયણ વિદુમ, હિંગુલ હરિયાલ મ-

एसिल रसिंदा ॥ कणगाइ धानसेढी, वन्निय
अरणेट्टय पलेवा ॥ ३ ॥

शब्दार्थ—स्फटिक, मणि, रत्न, प्रवालां, हिंगलो, हडताल,
मणसिल, पारो, सोनादि सात धातुन, खनी, रम-
जी, पाषाणनी साथे मलेली धोली माटी, पारेवो
पाषाण ॥ ३ ॥

विस्तारार्थ—स्फटिक, समुद्रमां उत्पन्न थतां चंद्र कांतादिक मणि,
खाणमां उत्पन्न थतां रत्न वन्न कर्केतनादिक, परवाला, हिंग-
लो, हडताल, मणसील, पारो, कनकादिक सात धातुओ
एटले सोनुं, रुपुं, त्रांबुं, कथीर, जमत, सीसुं, लोटुं ए वधी
अग्निना संयोगे तेउकाय छे अने अग्निना संयोग विना जेवी
निकळी तेवी हालतमां पृथ्वीकाय छे. खडी के चाक, रमची
के लाल रंगनी माटी, अरणेट्टो पाषाण के पथ्थरना ककडा
साथे मलेली धोली माटी तथा पारेवो पाषाण ॥ ३ ॥

गाथा ४ थीना वूटा शब्दना अर्थ.

अम्भय=अवरख.

तरी=एक जातनी माटी.

ऊसं=बारो, उस.

मट्टी=माटी.

पाहाण=पथरा.

जाइओ=जातीओ.

णेजा=अनेक.

सोवीरंजण=सुरमो.

लूणाइ=मीठुं विगेरे.

पुढवि=पृथ्वीकाय.

भेआइ=भेदो.

इच्चाइ=इत्यादि.

(૫)

અપ્રય તૂરી ઝસં, મટી પાહાણ જાડનળેગા ॥
સોવીરંજણ લૂણાઈ, પુઢવિ જેઆઈ ઇચ્ચાઈ ॥૪

શબ્દાર્થ—પાંચ વર્ણનો અવરણ, તેજંતુરી, સ્વારી મા-
ટી, માટી, અનેક પાપાણની જાતીનું, સૂરમો અને
સિંધવ આદિ, ઇત્યાદિ પૃથ્વીકાયના ખેદો જાણવા.

વિસ્તારાર્થ—પાંચ વર્ણનો અવરણ જે સોની લોકો સોનું ગાલવા-
ના કામમાં લે છે અથવા વૈદ્ય લોકો દવામાં તેની ભસ્મ કરી
વાપરેછે તે. કાપડને પાસ દેવાના કામમાં જે વાપરેછે તે તેજં-
તુરી. ઝસ કહેતાં સ્વારવાલી જમીનમાં ઉત્પન્ન થયેલી માટી કે
સ્વારો; એમ માટી અને પાપાણની કાઢી, નીલી. રાતી પીલી,
ધોલી એવી અનેક જાતીઓ છે તથા આંચમાં આંજવાનો સુ-
રમો, (લુણાઈ) સિંધવ સાજી, બીડલવણ, કાચલવણ અને
મમુદ્રલવણ ઇત્યાદિક પૃથ્વીકાયના ખેદો જાણવા ॥ ૪ ॥

ગાથા ૫ સીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

ખોમ=પૃથ્વીનું.

અંતરિલ્લખં=આકાશનું.

ઉદગં=પાણી.

ઓમા=ઓસનું પાણી, શાકલ.

દિષ્ઠ=હેમ, વરફ.

કરગ=કરા.

હરિતળૂ=લીલી વનસ્પતિ ઉપ-
રનું પાણી.

મહિઆ=વરસાદની ફરફર,
ધુંમર.

હંતિ=હોય.

વળોદહિ=ઘનોદધિ.

ખેયા=ખેદો.

ળેગાઓ=અનેક.

આઝસસ=અપ્કાયના.

(૬)

ઓમં તરિક્ક મુદગં, ઝસા હિમ કરગ હરિત-
ણૂ મહિઆ ॥ હુંતિ ઘણો દહિમાઈ, ઝેઆણે
ગાય આઝસ્સ ॥ ૫ ॥

શબ્દાર્થ—પૃથ્વીનું પાણી, આકાશનું પાણી, ઝસનું
પાણી, હિમનું પાણી, કરાનું પાણી, લીલા ઘાસ
ઝપરનું પાણી, ધુવરીનું પાણી અને ઘનોદધિનું પાણી
इत्यादि अप्कायना अनेक भेदो होयछे. ॥ ५ ॥

વિસ્તારાર્થ—(ઓમ) જમીન માંહેનું પાણી જેવું કે કુવાદિનું. (અં-
તરિક્ક મુદગં) ઇટલે તઝાવ સરોવર વિગેરેમાં જે વરસાદનું
પાણી ભરાય છે તે. (ઓસા) ઇટલે શાકલ પડેછે તે જેને
ઓસ કે તુમાર કહેછે. (હિમ) ઇટલે હેમ પડેછે તે. (કરગ)
ઇટલે ચોમાસામાં વરસાદ વરસતો હોય છે ત્યારે પવનના યોગે
પાણી વંધાઈ કઠળ થઈ ધોઝા પથરા જેવા કરા પડે છે તે.
(હરિતણુ) ઇટલે લીલા ઘાસ અથવા લીલી કાંઈ વનસ્પતિ
ઝપર જે જમીના ઢાળા જેવાં પાણીનાં ટીપાં વંધાય છે તે.
(મહિઆ) ઇટલે આકાશમાં વાદળાં થઈ આવેછે ત્યારે શ્રીણી
શ્રીણી ફરફર પડેછે તે. એ પ્રમાણે અપ્કાયના ઘનોદધિ આ-
દિ લીલા પળ ઘણા ભેદો થાયછે ॥ ૫ ॥

(७)

गाथा ६ णीना वूटा शब्दना अर्थ.

इंगाल=अंगारानो.

जाल=ज्वालानो.

मुम्पुर=भरसाड (उनी राखोडी)

उक्का=उलकापात (तारा तथा

अग्नितो वरसाद).

कणग=कणीआ (आकाशमांथी

उडता कणीआ).

विज्जं=विजली.

आइआ=आदी.

अगणि=अग्निकाय.

जीआणं=जीवोना.

भेया=भेदो

नायव्व=जाणवा.

निउण=निपुण, डाही.

इंगाल जाल मुम्पुर, उक्कासणि कणग विज्जु-
माईआ ॥ अगणि जिआणंजेआ, नायव्व
निउण बुद्धिए ॥ ६ ॥

शब्दार्थ—अंगारानो अग्नि, जालनो अग्नि, जरसारनो
अग्नि, उलकापातनो अग्नि, वज्रनो अग्नि, कणिआ-
नो अग्नि अने विजलीनो अग्नि, इत्यादि अग्निकाय
(तेनकाय) जीवोना जेदो सूक्ष्म बुद्धियी जाणवा.

विस्तारार्थ—(इंगाल) एट्ठे अंगारा एट्ठे लाकडां के थावळना
कोयला बली जायछे न्यारे अग्निनी झाल रहेती नयी ने ला-
लचोल चळकता ककडा रहेछे ते. (जाल) एट्ठे ज्वाला.
(मुम्पुर) एट्ठे भरसाड अथवा अग्निनी झालसांथी जे झी-
णा झीणा कणीया नीकळे छे ते. (उक्का) एट्ठे कोइक

(૬)

વેળા આકાશમાંથી અગ્નિનો વરસાદ થાય છે તે અથવા ન-
ક્ષત્ર પડેછે તે, જેને ઉલ્કાપાત કહે છે. (અશ્વી) એટલે વ-
જ્રનો માર મારતાં જે અગ્નિ પડે છે તે. (કણગ) કોઈક વ-
સ્તુ આકાશમાં અગ્નિના તળેથી ઉડતા દેખાય છે તેને ક-
ળીઆનો અગ્નિ કહે છે. (વિજ્ઞુમાઈ) વિજ્ઞી આદિક જે
ચોમાસામાં જોવામાં આવે છે તે અને કોઈક વસ્તુને જમીન ઉ-
પર પડે છે તે. इत्यादिक अग्निकायना भेदो निपुण बुद्धिण
જાણવા લાયક છે. ॥ ૬ ॥

ગાથા ૭ મીના તૂટા શબ્દના અર્થ.

ઉદ્ભ્રામક=ઉદ્ભ્રામક, ઉંચે લઈ
જાય તેવો.

ઉત્કલિયા=ઉત્કલિક, નીચો
પડતો.

મંડલિ=મંડલિક, વંદોલિયો.

મુહ=મહાવાયુ.

મુદ્ધ=મુદ્ધવાયુ.

ગુંજ=ગુંજાવ કરતો વાયુ.

ઘણ=ઘનવાયુ.

તણુ=તનવાયુ.

વાયાઈયા=વાતાદિક.

ભેયા=ભેદો.

સ્વલુ=નિશ્ચે.

વાઅકાયસ્સ=વાઅકાયના.

ઉદ્ભ્રામક ઉત્કલિયા, મંડલિ મુહ મુદ્ધ ગુંજવા-
યાય ॥ ઘણતણુ વાયાઈયા, ભેયા સ્વલુ વાઅ-
કાયસ્સ ॥ ૭ ॥

શબ્દાર્થ—ઉદ્ભ્રામક વાયુ, ઉત્કલિક વાયુ, મંડલિ

(९)

वायु, महा वायु, शुद्ध वायु, गुंजारव करतो वायु,
अने घनवायु तथा तनवायु विंगेरे वाउकायना जे-
दो निश्चे जाणवा ॥ ७ ॥

विस्तारार्थ—(उद्भ्रामक) एटले आकाशमां उंचे तृणादिकने भ-
मावे छे ते. (उत्कलिक) एटले नीच पडतो वायु. (मंडलि)
एटले फरतो गोळ वहातो वायरो के वंटोळीओ. (मुह) मोटो
वायरो. (सुद्ध) एटले मंद मंद वातो वायरो. (गुंजवायाय)
एटले गुंजारव करतो वायरो. (धणतणु) एटले घनवायु अने
तनवायु जेने आधारे नरक तथा देवलोकादिक रहेला छे ते.
(खलु) एटले निश्चे, ए प्रमाणे (वायाइया) एटले वाता-
दिक (भेया वाउकायस्स) एटले वाउकायना भेदो जाणवा.

गाथा ८ मीना वूटा शब्दना अर्थ.

साहारण=साधारण.

पत्तेया=पत्त्येक.

वणसइ=वनस्पतिकाय.

डुहा=वे प्रकारे.

सुए=सुत्रने विपे.

भणिया=कह्या छे.

जेसि=जेमनुं.

अणंताणं=अनंत जीवोनुं.

तणु=शरीर.

एगा=एक.

साहारणा=साधारण.

तेउ=तेओ.

साहारण पत्तेया, वणसइ जीवा डुहा सुए ज-
णिया ॥ जेसि मणंताणं तणु, एगा साहारणा
तेऊ ॥ ८ ॥

શબ્દાર્થ—સાધારણ અને પ્રત્યેક એવા વનસ્પતિકાય જીવોના બે જોડો સુત્રોમાં કહ્યા છે. તેમાં જે અનંત જીવોનું એક શરીર હોય તે સાધારણ જાણવા. ૮

વિસ્તારાર્થ—વનસ્પતિકાય જીવોના સાધારણ અને પ્રત્યેક, એ બે ભેદ સુત્રોમાં કહ્યા છે તેમાં જે અનંત જીવોનું એક શરીર હોય તેઓ સાધારણ વનસ્પતિકાય જાણવા ॥ ૮ ॥

ગાથા એ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

કંદા=કંદ.

અંકુર=ફળગા.

કિસલય=કુંપલો.

પણગા=પાંચ વર્ણની નીલફુલ.

સવાલ=સેવાલ.

ભૂમિફોડા=બિલાડીના ટોપ.

અલ્પતિય=આર્દ્રકત્રિક (લીલુ

આદુ લીલી હલ-

દર અને લીલો
કચુરો.

ગજ્જર=ગાજર.

મોથ્થ=મોથની ભાજી.

વથ્થુલા=એક જાતની ભાજી.

થેગ=થેકની ભાજી.

પલ્લંકા=પાલાની ભાજી.

કંદા અંકુર કિસલય, પાણગા સેવાલ જૂમિ
ફોમાય ॥ અલ્પતિય તિય ગજ્જર મોથ્થ, વથુલા
થેગ પલ્લંકા ॥ ૯ ॥

શબ્દાર્થ—સૂરણ વિગેરે સર્વ જાતિના કંદ, અંકુર, કું-
પલો, પાંચ વર્ણની લીલફુલ, સેવાલ, બિલાડીના

ટોપ, અને ત્રણ જાતનું આકુ, ગાજર, મોથની, વ-
હુલાની, થેગની, પહ્લંકાની ખાજી ॥ ૯ ॥

વિસ્તારાર્થ—(કંદા) એટલે સુરણ વિગેરે સર્વ જાતિનાં કંદ, (અં-
કુર) એટલે વહાર નીકલેલા અંકુર, (કિસલય) વધી જા-
તના કુંપલના નવા ટસા ફુટે તે પાંદડાં. (પળગા સેવાલ) એ-
ટલે પાંચ વર્ણની સેવાલ જે પાણી ઉપર રંગરંગની ફુલીઓ થાય
છે તે. (ભૂમિફોડા) એટલે જમીનમાંથી છત્રના આકારે ચો-
માસામાં નીકલે છે તે વિલાડીના ટોપ, (અ) એટલે વલી
(અલ્લપતિય) આદ્રકત્રિક એટલે લીલુ આદુ, લીલી હલદર
તથા લીલો કચુરો. (ગજર) એટલે ગાજર, (મોથ, વથુ-
લા, થેગ, પહંકા) એટલે મોથની, વથુલાની ખાજી તથા થે-
ગી અને પાલસુ નામનું શાક કહેવાયછે તે ॥ ૧ ॥

ગાથા ૧૦ મીના વૂટા શબ્દના અર્થ.

કોમલ=કુંળા, કુમલા.

ફલં=ફલ.

સવ્વં=સર્વ.

ગૂઢ=છાની.

સિરાઈ=કણસલાં આદિ.

સિણાઈ=શળાદિ.

પત્તાઈ=પાંદડાં.

થોહરી=થુઅર.

કુંઆરી=કુંવર.

ગુગ્ગુલી=ગુગલ.

ગલોઈ=ગલો.

પમુહાઈ=પમુલ.

છિન્નરુદ્ધા=છેદીને વાવવાથી ફ-
રી ઊગે તે.

કોમલ ફલં ચ સવ્વં, ગૂઢ સિરાઈ સિણાઈ પ-
ત્તાઈ ॥ થોહરિ કુંઆરિ ગુગ્ગુલિ, ગલોય પ-

મુહાય ઊત્તરુહા ॥ ૧૦ ॥

શબ્દાર્થ—વલી સર્વ જાતિનાં કોમલ ફલ, જેનો ક-
ણસલો, નસો, સાંધો પ્રગટ ન દેખાતા હોય તે,
શણ વિગેરેનાં પાંદડાં, સર્વ જાતનો ઘોર, ગુગલ,
ગલો એ વિગેરે જે ઢેઘાં ઊતાં ફરી ઝગે તે ॥ ૧૦ ॥

વિસ્તારાર્થ—(કોમલ ફલં ચ સર્વં) સર્વ જાતીનાં કોમલ ફલ
જેમાં વીંઆં ન થયાં હોય તે. અને (ગૂઢસિરાઈ) ઇટલે કળ-
સલાં કે પાંચ દેખાતાં ન હોય તથા જેની નસ કે સાંધા खु-
લ્લા દેખાતા ન હોય. (ભિળાઈ પચાઈ) શણાદિકનાં પાંદડાં
(થોદારિ) થોરીઆની વધી જાતો, એમાં કંટાલી તથા સ્વર-
સાળી પણ આવી જાય. (કુંઆરિ) કુંવરનું પાતું જે મચ્છર
વિગેરે દુર કરવા માટે ઘરમાં ટાંંગી મુકવામાં આવેછે. (ગુગુ-
લિ) ઇટલે ગુગલ. (ગલોય પમુહા) ઇટલે ગલો, ગડુવી કે
ગડુ એ વેલના જેવી થાયછે અને તાવ વિગેરે દરદો મટાડવા
સ્વપ લગાડે છે. (આઈ) ઇટલે એ આદિ વીજા પણ સર્વે જે
(ઊત્તરુહા) ઇટલે જે છેઘા પછી ફરીથી વાવીએ તો ઝગેછે
તે વધી અનંતકાય કે સાધારણ વનસ્પતિકાય જાણવી ॥૧૦॥

ગાથા ૧૧ મીના ઘૂટા શબ્દના અર્થ.

ઈચ્છાઈણો=ઈત્યાદિ.

અગેગે=અનેક

દઘીત=હોયછે.

મેયા=મદો,

अणंतकायाणं=अनंतकायना.

तेसि=तेमने.

परि=विशेषे, समस्त प्रकारे.

जाणणध्थं=जाणवाने अर्थे.

लख्खणं=लक्षण.

एयं=आ.

सुए=सूत्रने विषे.

भणियं=कहुं छे.

इच्चाइणो अणेगे, हवंति जेआअणंतकाया-
णं ॥ तेसिं परिजाणणहं, लख्खण मेयं सुए-
जणियं ॥ ११ ॥

शब्दार्थ—इत्यादि अनंतकाय जीवोना, अनेक भेदो
होयछे. तेमने जाणवा माटे आ नीचे लखेलुं ल-
क्षण सूत्रमां कहुं छे ॥ ११ ॥

विस्तारार्थ—(इच्चाइणो अणंतकायाणं अणेगे भेआ हवंति) एट-
ले इत्यादिक अनंतकाय जीवोना पिंड, कचूर तथा गिरि
काणिकादिक अनेक भेदो होयछे. (तेसिं परिजाणणध्थं)
एटले तेमने समस्त प्रकारे जाणवा माटे (लख्खणमेयं सुए
भणियं) एटले आ लक्षणो सूत्रोमां कहां छे ॥ ११ ॥

गाथा १२ मीना बूटा शब्दना अर्थ.

गूढ=छानी.

सिर=कणसलो.

संधि=सांधा.

पन्वं=गांठा.

समभंगं=सरखा भागे.

अहिरुगं=तांतणा विनानुं.

छिन्नरुहं=छेदीनेवाव्याथी उगे ते.

तव=तेथी.

विवरियं=विपरीत लक्षणवाली. | पत्तेयं=प्रत्येक वनस्पतिकाय.
गूढ सिर संधि पर्व, समभंग महिरुगं च छिन्न-
रुहं ॥ साधारणं सरीरं, तद्विवरियं च पत्तेयं ॥

शब्दार्थ—जेनां कणसलां, सांधा के गांठो न देखाती
होय, ज्ञागी नांखवाथी जेना सरखा बे ज्ञाग थ-
ता होय, जे रेसा विनाना होय, तथा जे छेदीने
वावीए तोपण फरीने नुगे ते साधारण वनस्पति-
कायनां शरीर कहेवाय अने तेनाथी विपरीत ल-
क्षणवाली वनस्पति होय ते प्रत्येक जाणवी. १९

विस्तारार्थ—(गूढ सिर संधि पर्व) एटले गुप्त के छांनां के दे-
ख्यामां न आवे एवां कणसलां के टोचो, सांधा के नसो,
पर्व के गांठा जेनां होय तथा (समभंग महिरुगं च छिन्नरुहं)
एटले भाग्याथी बे सरखा ककडा थड शकता होय, जेमां तां-
तणा न होय, बळी छेदीने फरी वावीए तो उगता होय ए
सर्व जातना वृक्षने (साधारणं सरीरं) साधारण वनस्पतिका-
य के अनंतकाय कहीए. पण (तद्विवरियं च पत्तेयं) एटले
तेथी विपरीत लक्षणवाली वनस्पति होय ते प्रत्येक कहेवाय.

गाथा १९ मीना ठूटा शब्दना अर्थ.

एग=एक.

सारीरे=शरीरने विषे.

एगो=एक.

जीवो=जीव.

जेसिं=जेमनुं.

तु=ते.

तेय=तेने.

पत्तेया=प्रत्येक वनस्पतिकाय.

फल=फल.

फूल=फूल.

छल्लि=छाल.

कट्ठा=काष्ठ-लाकडुं.

मूलग=मूल.

पत्ताणि=पांदडां.

बीआणि=बीज.

एग सरिरे एगो, जीवो जेसिं तु तेय पत्तेया ॥
फल फूल छल्लि कट्ठा, मूलग पत्ताणि बी-
आणि ॥ १३ ॥

शब्दार्थ—वली जेमनां एक शरीरने विषे एक जीव
होय ते प्रत्येक जाणवा. ते प्रत्येक वनस्पतिकाय-
ना सात जेद ठे. सर्व जातिनां फल, फूल, छाल,
लाकडां, मूल, पांदडां अने बीज ए सर्वे प्रत्येक
वनस्पतिकाय जाणवा ॥ १३ ॥

विस्तारार्थ—(जेसिं एग सरिरे एगो जीवो) एटले एक शरीरने
विषे एक जीव जे वृक्षने विषे होय (तेय पत्तेया) तेने प्रत्ये-
क वनस्पतिकाय जाणवा. तेना नीचे प्रमाणे सात प्रकार छे.
(फल, फूल, छल्लि, कट्ठा, मूलग पत्ताणि, बीआणि) एटले
सर्व जातनां फल, सर्व जातनां फूल, उपली छाल के त्वचा,
सर्व जातनुं लाकडुं, भोंय तळीआनुं थड, सर्व जातनां पांदडां

(૧૬)

સર્વ બીજ. એ સાતે ઠેકાણાં પ્રત્યેક જૂદા જૂદા જીવરૂપ હોવા-
થી એમને પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય કહ્યા છે. એ રીતે વાદર પૃથિ-
વ્યાદીક પાંચ સ્થાવરના ભેદ વિસ્તારથી કહ્યા ॥ ૧૩ ॥

ગાથા ૧૪ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

પત્તેયં તરુ=પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય.

મુત્તં=મૂકીને.

પંચવિ=પાંચ પ્રકારના.

પુઢવાઈણો=પૃથ્વીકાયાદિ.

સયલ=સકલ.

લોએ=લોકને વિષે.

સુહુમા=સૂક્ષ્મ.

હવંતિ=હોયછે.

નિયમા=નિશ્ચે.

અંતર્મુહૂર્ત=અંતર્મુહૂર્ત.

આયુ=આયુષ્ય.

અદિસ્સા=અદૃશ્ય (આંખે દેલા-
ય નહિ તેવા).

પત્તેયં તરુ મુત્તં, પંચવિ પુઢવાઈણો સયલ લો-
એ ॥ સુહુમા હવંતિ નિયમા, અંતર્મુહૂર્ત આયુષ્યવાલા અને અદૃશ્ય હોયછે. ૧૪
અદિસ્સા ॥ ૧૪ ॥

શબ્દાર્થ—પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય મૂકીને ચૌદ રાજલો-
કને વિષે સૂક્ષ્મ એવા પાંચે પૃથ્વીકાયાદિ નિશ્ચે
અંતર્મુહૂર્તના આયુષ્યવાલા અને અદૃશ્ય હોયછે. ૧૪
વિસ્તારાર્થ—(પત્તેયં તરુ મુત્તં) એટલે પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય મૂ-
કીને (પંચવિ પુઢવાઈણો સયલ લોએ) એટલે પૃથ્વીકાયાદિ
પાંચે સકલ ચૌદ રાજલોકમાં (સુહુમા હવંતિ નિયમા) નક્કી

સૂક્ષ્મ હોયછે. અને (અંત મુહુત્તાઝ અદ્વિસ્તા) ઇટલે અંતમુહુ-
ર્તના આયુષ્યવાલા અને અદૃશ્ય હોયછે. ઇટલે કે ચર્મચક્ષુથી
પણ જોઈ શકાતા નથી માટે એ સૂક્ષ્મ કહેવાયછે. એ પ્રમાણે
પાંચ સ્થાવર સૂક્ષ્મ અને પાંચ વાદર મલી દશ ભેદ થયા અને
પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય વાદર જ. હોય પણ સૂક્ષ્મ હોય નહિ
જાટે તેનો એક ભેદ ગણતાં અગીઆર થયા અને તે અગીઆર
ભેદને પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાં ગણતાં સ્થાવરના બાવીસ ભેદ
થયા. હવે આગળ વ્રસના ભેદો બતાવે છે. તેના ચાર પ્રકાર
છે. વેંદ્રિ, તેંદ્રિ, ચરંદ્રિ અને પંચિંદ્રિ તેમાં પ્રથમવેંદ્રિ વ્ર-
સ જીવના ભેદ બતાવેછે ॥ ૧૪ ॥

ગાથા ૧૫ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

સંઘ=સંઘલા.

કવહુય=કોડા.

ગંડોલ=ગંડોલા.

જલોય=જલો.

ચંદણગ=ચંદનક, સ્થાપનાચા-
ર્ય, અરિયા, અક્ષ.

અલસ=અલસીયાં.

લહગાઈ=લાલિયા જીવ.

મેહરિ=મેર (લાકડામાંથતો)

કિમિ=કરમિયા.

પૂયરગા=પોરા.

માઈવાહાઈ=ચૂડેલ.

સંઘ કવહુય ગંમુલ, જલોય ચંદણગ અલસ
લહગાઈ ॥ મેહરિ કિમિ પૂયરગા, વેંદ્રિય
માઈવાહાઈ ॥ ૧૫ ॥

શબ્દાર્થ—શંખ, કોમા, ગંડોલા, જલો, ચંદનક, (અરિયા), અલસિયાં, લાઝીયા, મેર (લાકડામાં અતા કોમા), કરમીયા, પોરા અને ચૂમેલ વિગેરે બેઝંદિ જીવો જાણવા ॥ ૧૫ ॥

વિસ્તારાર્થ—(મંચ) એટલે દક્ષિણાવર્ત પ્રમુખ નાના મોટા સંચ, (કવઙ્કય) એટલે કપર્દક કોડા કે કોડીઓ. (ગંડુલ) એટલે ગંડોલા કે પેટમાં મોટા કરમીયા થાય છે તે. (જલો-ય) એટલે જલો જે શરીરમાંથી મડદાલ લોહી ચુસી કાઢવાને મૂકવામાં આવે છે તે. (ચંદનગ) એટલે અક્ષ કે અરિયા જે સાધુ મહારાજ સ્થાપનામાં રાખે છે તે. (અલસ) એટલે અલસિયાં કે મૂનાગ જે સાપના આકારે લાલ રંગવાળાં ઘણાં પાતળાં ચોમાસામાં ઘણે ઢેકાળે જોવામાં આવેછે, અને વરસાદ બંધ પડ્યા પછી વીલકુલ જોવામાં આવતાં નથી. (લહગાઈ) એટલે રાંધેલું અન્ન વાંસી રહી જવાથી કેટલેક વચ્ચત ગયે તેમાં જે જીવ પડેછે તે લાઝીયા જીવ. (મેહરિ) એટલે લાકડામાં કીડા થાયછે તે જેને મેર કહેછે તે. (કિમિ) એટલે કૃમિ એટલે એક જાતના કીડા જેવા કે હરસ કે મસા તથા ગુમડાના પરુમાં કીડા થાય છે તે. (પૂઅરગા) એટલે રાતા રંગના કાલા મોંવાળા પાણીમાં ઉત્પન્ન થતા કીડા જેને પોરા કહે છે. (માઈવાહાઈ) એટલે માતૃવાહા એટલે ચુડેલ વિગેરે જીવો તેમાં માણસના શરીરમાં વાળા થાય છે તે પણ લેવા. (બેંડિ-ય) એટલે આ વધા બેંડિ જીવો જાણવા. તે પાણીમાં અને

(૧૯)

જમીનમાં ઉત્પન્ન થાય છે. તેના ઘણા પ્રકાર છે, તેને ફરસ-
ઈંદ્રિ (ત્વચા) અને રસઈંદ્રિ (જીભ) એ બે ઈંદ્રિયો હોયછે.

ગાથા ૧૬ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

ગોમી=કાનખજૂરા.

મંકળ=માંકડ.

જૂઆ=જૂ.

પિપીલિ=કીડીઓ.

ઉદ્દેહિઆ=ઉધેડ.

મંકોડા=માંકોડા.

ઇલ્લિય=યેલ.

ઘયમિલ્લીય=ઘીમેલો.

સાવય=સવા.

ગોકીડ=ગીંગોડા.

જાઈઓ=જાતિઓ.

ગોમી મંકળ જૂઆ, પિપીલિ ઉદ્દેહિયાય મ-
કોમા ॥ ઇલ્લિય ઘયમિલ્લીય, સાવય ગોકીમ
જાઈન ॥ ૧૬ ॥

શબ્દાર્થ—કાનખજૂરા, માંકળ, જુ, કીમીયો, ઉધેડ,
વલી મંકોમા, યેલો, ઘીમેલો સવા, ગીંગોમાની
જાતિયો ॥ ૧૬ ॥

વિસ્તારાર્થ—(ગોમી) એટલે કાનખજૂરા, તેને ઘણા પગ હોયછે
અને માણસના કાનમાં પેશી જાયછે ત્યારે ઘણી ઇજા કરેછે.
(મંકળ) માંકડ કે જે માણસની સુવાની તળાઈ કે ગોદડા-
માં થાય છે તે. (જૂઆ) એટલે માણસના માંથાના વાઘમાં
અથવા શરીરના મેલને લીધે કપડામાં ઉત્પન્ન થાય છે તે જૂ-

ओ के लीखो. (पिपीलि) एटले कीडीयो ते राती के का-
 ली एवी घणी जातनी होयछे तेने संस्कृतमां पिपीलिका
 कहेछे. (उद्देहिया) एटले उधेइ जे झाडमां के लाक-
 डामां के घरमां ज्यां ज्यां प्रवेश करे छे त्यां त्यां
 पोतानुं शरीर माय तेवहुं घर बनावीने तेमांथी वृक्षा-
 दिकने खाती खाती चाली जाय छे. (य) एटले वली (म-
 क्कोडा) एटले संकोडा के जे गोळ जेवा भीठा पदार्थ ज्यां हो-
 यछे त्यां के वावळना थडमां जोवामां आवेछे. (इल्लीआ)
 येलो के जे धान्यादिकमां उत्पन्न थाय छे ते. (घयमिल्लीओ)
 एटले घीमेलो जे घीमां उत्पन्न थाय छे ते. (सावय) एटले
 सवा के जे मांथा सिवाय माणसना हरकोइ अवयवना वाळना
 थडमां थायछे तेमां घणुं करीने पांपणमां थाय छे. अने ते
 माणसना शरीरमां उत्पन्न थाय छे त्यारे एम धारवामां आवे
 छे के ते माणसने भविष्यकालमां कांइ दुःख आवी पडशे.
 (गोकीड जाइओ) एटले गाय प्रमुख पशुना शरीरना अव-
 यवोमां उत्पन्न थायछे ते. चिच्चडि अथवा गींगोडा के जे
 पशुओनी चामडीमां चोंटी रहेछे ॥ १६ ॥

गाथा १७ मीना वूटा-शब्दना अर्थ.

गदहय=गदहैया.

चोरकीडा=नरकना कीडा.

गोमय=छाणना.

धन्न=अनाज.

कुंथु=कुंथुआ.

गोवालीय=गोपालीका.

इल्लिया=येलो (झाडनी).

इंद्रगोवाड=इंद्रगोप.

(૨૧)

ગદ્ગદ ચોરકીમા, ગોમય કીમાય ઘનનકીમા-
ય ॥ કુંથુ ગોવાલિય ઇલિયા, તેંદિય ઇંદગો-
વાઈ ॥ ૧૭ ॥

શબ્દાર્થ—ગદ્ગદ, ચોરકીમા, ઠાણના કીમા, ધાન્યના
કીમા, કુંથુઆ, ગોપાલિકા, ચેલો અને ઇંદગોપ એ
સર્વે તેંદિ જીવો જાણવા ॥ ૧૭ ॥

વિસ્તારાર્થ—(ગદ્ગદ) એટલે ધોળા રંગના ગૌશાળામાં ઉત્પન્ન થતા
જીવ જેમને શાસ્ત્રમાં ઊર્તિંગા કહે છે. (ચોરકીડા) એટ-
લે વિષ્ટામાં ઉત્પન્ન થતા જીવ. (ગોમયકીડા) એટલે છાણમાં
ઉત્પન્ન થતા જીવ. (ઘનનકીડા) એટલે ધાન્યમાં ઉત્પન્ન થતાં
ધનેરીખાં. વળી (કુંથુ) એટલે કુંથુઆ નાના છતાં પાંચ રંગના
હોયછે. (ગોવાલિય) એટલે ગોપાલીકા એ એક જાતના
જીવ થાય છે. (ઇલિઆ) એટલે ચેલો એ ચોંચામાં તથા
ચાંદમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (ઇંદગોવાઈ) એટલે ઇંદ્રગોપ વિગેરે
જે જીવો ચોમાસામાં વરસાદ આવતો હોય ત્યારે ઉત્પન્ન થાય
છે તે રંગે રાતા હોયછે તેને લોકો મેહના મામા કહેછે. ઇત્યા-
દિક તેંદિ જીવો જાણવા. એમને ફરસેંદિ (ચામડી) રસ
ેંદિ (જીભ) અને ઘ્રાણેંદિ (નાક) એ ત્રણેંદિયો હોયછે

(૧૨)

ગાથા ૧૮ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

વિચ્છૂ=વિંછી

ઢિંકુણ=વગાઈ

તિહા=તિડ

મચ્છિય=માંચી

ઢંસા=ઢાંસ

મસગા=મચ્છર

કંસારી=કંસારી

કવિલ=કપિલ-તિતિઘોઢો

હોલાઈ=શ્વહમાંકડી

ચનરિંદિયાય વિચ્છૂ, ઢિંકુણ જમરાય જમરિ
યા તિહા ॥ મચ્છિય ઢંસા મસગા, કંસારી ક
વિલ મોલાઈ ॥ ૧૮ ॥

શબ્દાર્થ—વલી વિંછી, વગાઈ, જમરા તેમજ જમરી,
તીડ, માંચી, માંસ, મચ્છર, કંસારી, કપિલ અને
શ્વહમાંકડી એ ચૌરિંદ્રિય જીવો જાણવા ॥ ૧૮ ॥

વિસ્તારાર્થ—(ચનરિંદિયા) ચાર ઇન્દ્રિયાળા જીવો નીચે પ્રમાણે
છે. (વિચ્છૂ) ઇટલે વીંછી એ એક જાતનો ફેરી જીવ જેના પુ-
છડામાં કાંઠો હોય છે અને તે માણસને મારે છે ઇટલે ફેર
ચઢે છે. (ઢિંકુણ) ઇટલે વગાઈ કો જે ઘોડાના તવેલા જેવી
જગ્યાઓમાં ઉત્પન્ન થાય છે તે. (મસગા ઇટલે કાળા રંગના
મસગા જે ઘુંગીદાર શાકના ફુલ ઉપર રહે છે કોમકો તે તેને
ઘણાં પ્રિય હોય છે. (મસરીયા) મસરીઓ તે પીળા રંગની

અને ઘણા આકારની હોય છે. (તિહ્વા) ઇટલે તીડ જે ચો-
માસાની આસરે અનાજના હોડ પાકી રહ્યા હોય છે ત્યારે
આકાશમાં સંખ્યાબંધ ઉડતાં કોઈ અનાજના સ્વેતર ઉપર
આવી પડતાં જોવામાં આવે છે અને તે સ્વેતરનું સઘળું અનાજ
ઘાઈ પાયમાલ કરે છે તે. (મચ્છિય) ઇટલે માંચી કે મધમાં-
ચી જે આપણે ઘણી ઉડતી જોઈએ છીએ તે. (ડંસા) ઇટલે
ડાંસ જે ગામડામાં ચોમાસામાં ઘણા જોવામાં આવે છે તે.
(મસગા) ઇટલે મચ્છર (કંસારી) ઇટલે કંસારી જે જીવ
ઘણું કરીને ઉજ્જડ જગામાં જોવામાં આવે છે તે. (કબિલ) ઇટલે
કોલિઆવડા. (ડોલાઈ) ઇટલે સ્વડમાંકડી કે ત્રીલોડી.
(આઈ) ઇટલે આદી ઇટલે વિગેરે બીજા પણ ચૌરિંદ્રિય જી-
વો જાણવા. એમને ફરસંદ્રિ (ચામડી) રસંદ્રિ (જીભ),
ઘ્રાણંદ્રિ (નાક), અને ચક્ષુંદ્રિ (આંસ) એ ચાર ઇંદ્રિ-
યો હોય છે ॥ ૧૮ ॥

ગાથા ૧૯ મીના વૂટા શબ્દના અર્થ.

પંચિંદિયા=પાંચ ઇંદ્રિવાલા

ચઝહા=ચાર પ્રકારે

નારય=નારકી

તિરિયા=તિર્યંચ

મણુસ્સ=મનુષ્ય

દેવાય=દેવતા

નેરડયા=નારકી

સત્તવિહા=સાત પ્રકારે

નાયવ્યા=જાણવા

પુઠાવિ=પૃથ્વી

ભેણં=ભેદે કરીને.

પંચિંદિયાય ચઝહા, નારય તિરિયા મણુસ્સ દે-

(૨૪)

વાય ॥ નેરહ્યા સત્તવિહા, નાયવા પુઠવિ જ્ઞે-
ણં ॥ ૧૯ ॥

શબ્દાર્થ—વલી પંચિદ્રિ જીવો ચાર પ્રકારના છે, તેમાં
૧. નારકી. ૨. તિર્યચ, ૩. મનુષ્ય અને ૪. દેવતા.
તેમાં નારકી જીવો રત્નપ્રજ્ઞાદિ પૃથ્વીના જ્ઞેદશી
સાત પ્રકારના જાણવા ॥ ૧૯ ॥

વિસ્તારાર્થ—[પંચિદિયા] એટલે જેને ફરસ, રસ, ગ્રાણ, ચક્ષુ
અને શ્રોત એ પાંચ ઈન્દ્રિયો હોય તે પંચિદ્રિ જીવ કહેવાય છે.
તે [ચઢઠા] એટલે ચાર પ્રકારના છે. તેમાં પહેલા [નારય]
એટલે નારકી, બીજા [તિરિયા] એટલે તિર્યચ. ત્રીજા [મ-
નુષ્મ] એટલે મનુષ્ય અને ચોથા [દેવા] એટલે દેવતા તેમાં
[નેરહ્યા] એટલે નારકી જીવો (પુઠવિભેણં) એટલે રત્ન
પ્રજ્ઞાદિ પૃથ્વીના ભેદે કરીને [સત્તવિહા] એટલે સાત પ્રકાર
ના (નાયવા) એટલે જાણવા.

તે નારકીનાં સાત નામ અનુક્રમે કહે છે.

૧. ઘમા—રત્ન પ્રમા. ૨. વંશા—શર્કરા પ્રમા. ૩. સેલા—વાલુકા
પ્રમા. ૪. અંજળ—પંક પ્રમા. ૫. રિઠ્ઠા—ધુમ પ્રમા. ૬. મધા—ત-
મઃપ્રમા. ૭. માઘવતિ—તમસ્તમઃ પ્રમા.

गाथा १० मीना वूटा शब्दना अर्थ.

जलयर=जलचर, पाणीमां
चालनार.

थलयर=थलचर, जमीनपर
चालनार.

खयरा=खेचर, आकाशमां
उडनार.

तिविहा=त्रण प्रकारे.

पंचिदिया=पंचिद्रिवाला.

तिरिस्खाय=तिर्यच.

सुसुमार=सुसुमार.

मच्छ=मच्छ.

कच्छव=काचवो.

गाहा=गुड [जलजंतु].

मगराइ=मगर विगेरे.

जलचारी=जलचर जीवो.

जलयर थलयर खयरा, तिविहा पंचेदिया ति
रिस्काय ॥ सुसुमार मच्छ कच्छव, गाहा मगराइ
जलचारी ॥ १० ॥

शब्दार्थ—वली तिर्यच पंचेद्रि जीवो त्रण प्रकारना ठे
ते जलचर, थलचर, अने खेचर, तेमां सुसुमार,
मांठलां, काचवा, गुड अने मगर ए विगेरे जलचर
जीवो जाणवा ॥ १० ॥

विस्तारार्थ—(पंचिदिया तिरिस्खा) एटले पंचिद्रि तिर्यच ते (ति
विहा) त्रण प्रकारना ठे. ते एक (जलयर) एटले जलचर ते
पाणीमां फरनार, बीजा (थलयर) एटले स्थलचर ते पृथ्वी

ઉપર રહેનાર તથા ત્રીજા (સ્વયરા) ઇટલે સ્વેચર તે આકાશ-
માં ઉડનાર. તેમાં પ્રથમ જલચર જીવોના પાંચ પ્રકાર છે, તે
એક (સુસુમાર) ઇટલે સુસુમાર તે પાડાના જેવા મત્સ્ય હોય
છે. વીજા (મચ્છ) ઇટલે માંછલાં. ત્રીજા (કચ્છવ) ઇટલે
કાચવા અને ચોથા (ગાદા) ઇટલે ગુડ તે સમુદ્રમાં ઉત્પન્ન
થાય છે, તે તેતુને આકારે હોય છે પણ તે અતિ વલવાન હોય
છે. અને પાંચમા (મગર) ઇટલે મગરો અને (આઈ) ઇટલે
આ વિગેરે જલચર જીવો ઘણા પ્રકારના છે તે પણ જાણવા.

ગાથા ૨૧ મીના ઘૂટા શબ્દના અર્થ.

ચતુષ્પય=ચાર પગવાળા.

ઉરપરિ=પેટે ચાલનાર.

સપ્પા=સર્પ, સાપ.

ભૂયપરિ=મુજાણ (હાથે) ચા-
લનારા.

થલયરા=સ્થલચર, જમીનપર
ચાલનારા.

તિવિહા=ત્રણ પ્રકારે.

ગો=ગાય.

સપ્પ=સાપ.

નહલ=નોલીયા.

પમુહા=પ્રમુખ.

બોધવ્વા=જાણવા.

સમાસેષં=સંક્ષેપથી.

ચતુષ્પય ઉરપરિ સપ્પા, ભૂયપરિ સપ્પાય થ-
લયરા તિવિહા ॥ ગો સપ્પ નહલ પમુહા, બો-
ધવા તે સમાસેષં ॥ ૨૧ ॥

શબ્દાર્થ—થલચર જીવો ત્રણ પ્રકારના છે. તે ચતુષ્પ-

(૨૭)

દ, નરપરિસર્પ અને જુજપરિસર્પ તે અનુક્રમે ગાય,
સર્પ અને નોલીયા પ્રમુખ સંકેપત્રી જાણવા ॥૨૧॥

વિસ્તારાર્થ—(થલયરા) એટલે સ્થલચર જીવો (તિવિહા) એટલે
ત્રણ પ્રકારના છે. તેમાં એક (ચણપય) એટલે ચાર પગવાલા,
ત્રીજા (ડરપરિ સપ્પા) એટલે ડરથી ચાલનારા, અને ત્રીજા
(મુયપરિ સપ્પા) એટલે હાથવર્તી ચાલનાર. તેમાં દરેકના
દાંત્રા આપી સમજાવે છે કે (ગો) એટલે ગાય તે ચતુષ્પદ
એટલે ચાર પગવાલામાં જાણવી. અને (સપ્પ) એટલે સર્પ તે
ડરપરિ સર્પ એટલે ડરથી ચાલનારામાં જાણવો અને ત્રીજો
(નડલ) એટલે નોલીયો તે જુજપરિસર્પ એટલે હાથવર્તી
ચાલનારા પ્રાણીઓમાં જાણવો. ॥ ૨૧ ॥

ગાથા ૨૨ મીના છૂટા શબ્દના અર્થ.

સ્વયરા=સ્વેચર.

રોમય=રુવાંટાંની (પાંચવાલાં.)

પરુક્ષી=પક્ષી.

ચમ્મય=ચામડાંની (પાંચવાલાં)

પાયડા=પ્રગટ.

નરલોગાઓ=મનુષ્ય લોકની.

વાહિં=વાહિર-વહાર.

સમુગ્ગ=સંકોચેલી.

વિયય=વિસ્તારેલી (પાંચવાલાં.)

સ્વયરા રોમય પરુક્ષી, ચમ્મય પરુક્ષીય પાયડા
ચેવ ॥ નરલોગાન વાહિં, સમુગ્ગ પરુક્ષી વિયય
પરુક્ષી ॥ ૨૨ ॥

શબ્દાર્થ—લેચર જીવો બે પ્રકારના છે ૧. રોમજ પ-
ક્ષી. ૨. ચર્મજ પક્ષી. તે પ્રસિદ્ધ છે. વલી મનુષ્ય
લોકની વહાર સંકોચેલી પાંખોવાલાં અને વિસ્તા-
રેલી પાંખોવાલાં એમ બે જાતનાં પક્ષીનું છે. ॥૨૧॥

વિસ્તારાર્થ—(સ્વયરા) એટલે લેચર જીવો બે પ્રકારના છે. તેમાં
એક (રોમયપરુક્ષી) એટલે સ્વાંટાંની પાંખવાલાં તે, શુક,
હંસ, કાગડા, પોપટ વિગેરે જાણવાં અને બીજાં (ચર્મય પ-
રુક્ષી) એટલે ચર્મજ પક્ષી તે ચામડાની પાંખવાલાં જેવાં કે
ચામાચીડીવાં વિગેરે જાણવાં. તે (લેચર) એટલે નિશ્ચે (પા-
યડા) પ્રસિદ્ધ છે. વલી (નરલોગાઓ વાદિ) એટલે મનુષ્ય
લોકની વહાર (સમુગ્ગ પરુક્ષી) એટલે સંકોચેલી પાંખવાલાં
અને (વિયય પરુક્ષી) એટલે વિસ્તારેલી પાંખવાલાં પક્ષીઓં છે.

આથા ૨૩ મીના લૂટા શબ્દના અર્થ.

સલ્લે=લેચર પ્રકારના.

જલ=જલચર.

થલ=થલચર.

સ્વયરા=લેચર.

સમુચ્છિમા=નમુછિમ.

ગમ્મયા=ગર્મજ.

દુહા=બે પ્રકાર.

ટુંતિ=શેય.

કમ્મ=કર્મભૂમિ.

અકમ્મગ=અકર્મભૂમિ.

મદિઆ=ભૂમિ.

અંતરદિવા=અંતર દ્વીપના.

મણુસ્સાય=માણસ.

સલ્લે જલ થલ સ્વયરા, સમુચ્છિમા ગમ્મયા દુહા

(૨૯)

હુંતિ ॥ કમ્મા કમ્મગ મહિઆ, અંતર દીવા
મણુસ્સાય ॥ ૨૩ ॥

શબ્દાર્થ—સર્વે જલચર, સ્થલચર અને સ્થેચર જીવો સ-
મૂર્ઠિમ તથા ગર્જજ એવા બે પ્રકારના છે. વલી મ-
નુષ્યો કર્મ જૂમિના, અકર્મ જૂમિના અને અંતર
દીપના એમ ત્રણ પ્રકારના છે ॥ ૨૩ ॥

વિસ્તારાર્થ—એ ઉપર કહેલા (સર્વે) એટલે સર્વ પ્રકારના (જ-
લ થલ સ્થયરા) એટલે જલચર, સ્થલચર તથા સ્થેચર જીવો
તે એક) સંમુચ્છિમા એટલે સમુચ્છિમ્ અને વીજા (ગમ્મયા)
એટલે ગર્ભજ એ (દુહા) એટલે બે પ્રકારના (હુંતિ) એટલે
છે. એમ પ્રત્યેકના બન્ને પ્રકાર હોવાથી છ ભેદ થયા. તેમાં જે
જીવો માતા પિતાની અપેક્ષા વિના ઉત્પન્ન થાય તે સમુચ્છિમ
કહેવાય છે, અને જે જીવો ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થાય તે ગર્ભજ કહે-
વાય છે. તિહાં એકેન્દ્રિય, વેદેન્દ્રિય તેદેન્દ્રિય તથા ચૌરેન્દ્રિય એ
સર્વ જીવો સમુચ્છિમજ હોય છે. એ તિર્યચના સર્વ મલી અઢ-
તાલીશ ભેદ થાય છે. તે આવી રીતે:—પ્રથમ એકેન્દ્રિય જીવો
વધા થાવર કહેવાય છે. તેના વાવીશ ભેદ આગલી ચૌદમી
ગાથાના અર્થમાં દર્શાવ્યા છે. અને વીજા ત્રસ જીવના વેદેન્દ્રિ,
તેદેન્દ્રિ, ચૌરેન્દ્રિ અને પંચેન્દ્રિ એ ચાર ભેદ મૂલ છે. તેમાં વેદેન્દ્રિ

તેઈંદ્રિ તથા ચૌરિંદ્રિ એ ત્રણ વિકલેંદ્રિને પર્યાપ્તા તથા અપર્યાપ્તા ગણતાં છ ભેદ થાય, તે પૂર્વોક્ત વાવીસ સાથે મેલવતાં અઠાવીસ ભેદ થયા.

હવે પંચિંદ્રિ તિર્યંચના વીસ ભેદ છે તે દેખાડેછે. જલચર, ધલચર, સ્થેચર, ઉરઃપરિસર્પ અને ભુજપરિસર્પ એ મૂળ પાંચ ભેદ સમુચ્ચિંમના અને પાંચ ગર્ભજના મલી દસ ભેદ થાય. તે દસ પર્યાપ્તા અને દસ અપર્યાપ્તા મલી વીસ ભેદ થયા, તેને પૂર્વોક્ત અઠાવીસ સાથે મેલવતાં અઠતાલીસ ભેદ તિર્યંચના થાય. હવે પંચિંદ્રિ મનુષ્યના ભેદ કહેછે:—(કમ્પાકમ્મગભૂમિ એટલે) કર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન થઈલા, અકર્મભૂમિમાં ઉત્પન્ન થઈલા તથા (અંતર દીવા મણુસ્માય એટલે) અંતરદ્વીપમાં ઉત્પન્ન થઈલા એ ત્રણ પ્રકારના મનુષ્ય હોયછે. તેમાં કૃપિ વાણિજ્યાદિક કર્મ પ્રધાન ભૂમિને ત્રિપે જે મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાયછે તે કર્મભૂમિજ કહેવાયછે. તે કર્મભૂમિ અઠી દ્વીપમાં પંદર છે. અને જેમાં કૃપિ વાણિજ્યાદિક કર્મ નથી તે અકર્મભૂમિ કહેવાયછે. તે અકર્મભૂમિ ત્રીસ છે, અને અંતરદ્વીપ છપ્પન્ન છે. તે આ પ્રમાણે. એ જંબુદ્વીપના મધ્ય ભાગે મેરુ પર્વત છે. તે મેરુથી દક્ષિણ દિશાએ લવણ સમુદ્રને લગતું લવણ સમુદ્રની ઉત્તર દિશાએ ભરતક્ષેત્ર છે. તે કર્મભૂમિજ છે તથા તે ભરતક્ષેત્રને ઉત્તર દિશિને છેડે હેમવંત પર્વત છે. તે પર્વત મૂકી તેની ઉત્તર દિશાએ હિમવંત નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે. અને વલી મેરુથકી ઉત્તર દિશાએ લવણ સમુદ્રને લગતું સમુદ્રની દક્ષિણ

દિશાએ ઐરવત ક્ષેત્ર છે. તે કર્મભૂમિજ છે. તે ઐરવતની દક્ષિણ દિશાને છેડે શિશ્વરી નામા પર્વત છે, તે પર્વત મૂકીને તેની દક્ષિણ દિશાએ એક હિરણ્યવંત નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે. એટલે પૂર્વે કહેલા એક હિમવંત અને વીજો હિરણ્યવંત એ બે અકર્મભૂમિ ક્ષેત્ર છે, એને વિષે યુગલીઆં મનુષ્ય રહેછે. તેમનું સદાકાલે એક ગાઉ દેહમાન અને એક પલ્લોપમનું આયુ છે, તિહાં સદાકાલે વીજો આરો વર્તેછે

તથા વલી એ પુર્વોક્ત હિમવંત નામે યુગલીઆના ક્ષેત્રથી કી ઉત્તર દિશાએ એક મહા હિમવંત પર્વત છે તે પર્વતની ઉત્તર દિશાએ હરિવર્ષ નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે. તથા પુર્વોક્ત હિરણ્યવંત નામે યુગલીઆના ક્ષેત્રથી દક્ષિણ દિશાએ એકરૂપી નામે પર્વત છે તે પર્વતની દક્ષિણ દિશાએ એક રમ્યક નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે. એ રીતે એક હરિવર્ષ તથા વીજો રમ્યક એ બે અકર્મભૂમિ ક્ષેત્રમાં યુગલીઆં વસે છે. તેનું સદાકાલે બે ગાઉ દેહમાન અને બે પલ્લોપમ આયુ છે. ત્યાં સદા કાલ વીજો આરો વર્તેછે.

તથા વલી હરિવર્ષ નામે યુગલીઆના ક્ષેત્રથી ઉત્તર દિશાએ મેરુની તરફ લાલ હિંગલો જેવા વર્ણે નિપથ નામે પર્વત છે, તેની પાસે એક દેવકુરુ નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે તથા વલી મેરુ થકી ઉત્તર દિશાએ જે રમ્યક નામે યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે, તેનાથી દક્ષિણ દિશાએ નીલે વર્ણે એક નીલવંત નામે પર્વત છે. તે પર્વત થકી દક્ષિણ દિશાએ મેરુની પાસે એક ઉત્તર

કુરુ નામ યુગલીઆનું ક્ષેત્ર છે. એટલે એક દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ એ બે અકર્મભૂમિ ક્ષેત્ર છે. તેને વિષે યુગલીઆં મનુષ્ય રહેછે. તેનું સદાકાલ ત્રણ ગાઉનું દેહમાન અને ત્રણ પલ્લોપ-મ આયુ છે. ત્યાં સદાકાલ પહેલો આરો વર્તે છે.

તથા નિષધ અને નીલવંત એ બે પર્યંતો કહ્યા તેની વચા-લે મેરુ પર્વત છે, તે મેરુની ચારે દિશિ માંહેથી પૂર્વ દિશાએ પૂર્વ મહાવિદેહની સોલ વિજય છે અને પશ્ચિમ દિશાએ પશ્ચિમ મહાવિદેહની સોલ વિજય છે એ બેહુ મલી વશીસ વિજય-નું એક મહાવિદેહ નામે કર્મભૂમિ ક્ષેત્ર છે.

એ રીતે પ્રથમ જંબુદ્વીપને વિષે એક હેમવંત અને હિરણ્યવં-ત, બીજો હરિવર્ષ ને રમ્યક, ત્રીજો દેવકુરુ અને ઉત્તરકુરુ, એ ત્રણ જોડેલે મલી છ ક્ષેત્ર યુગલીઆં મનુષ્યનાં છે તે અકર્મભૂમિજ કહિએ. કારણ કે એ ક્ષેત્રોમાં જે મનુષ્ય રહેછે તેને ઘણું કરીને કર્મ થોડાં લાગેછે, કેમકે અતિ, મમી ને કસી એ ત્રણ વસ્તુ કર્મવંધનું કારણ છે, તે વસ્તુ એ ક્ષેત્રોમાં નથી. અને એક ભરત, એક ઐરવત, તથા એક મહાવિદેહ મલી ત્રણ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિજ છે.

એ રીતે ત્રીજો ધાતકીલંડ દ્વીપ અને પુષ્કરચરનું અર્થ એ દોઢ દ્વીપમાં પ્રત્યેકે પ્રત્યેકે એક પૂર્વ દિશિયે અને બીજો પશ્ચિમ દિશિયે મલી બે બે મેરુ પર્વત છે અને જ્યાં એ મેરુ હોય, તિહાં એક ભરત એક ઐરવત તથા એક મહાવિદેહ, એ ત્રણ કર્મભૂમિ ક્ષેત્ર હોય અને પુર્વોક્ત જંબુદ્વીપની પેઠે છ યુગ-

લીયાના ક્ષેત્ર હોય, તેવારે બે ભરત, બે ઐરવત, બે મહાવિદેહ
 એ છ ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં અને બે હેમવંત, બે હિરણ્યવંત, બે હરિ-
 વર્ષ, બે રમ્યક, બે દેવકુરુ અને બે ઉત્તરકુરુ એ સર્વ મલી
 ઘાર યુગલીઆનાં ક્ષેત્ર ધાતકી નામા વીજા દ્વીપમાં છે, અને
 તેટલાજ વલી પુષ્કરાર્ધ નામા ત્રીજા અર્થા દ્વીપમાં પણ છે,
 કેમકે એ વેદુ દ્વીપમાં પ્રત્યેકે બે બે મેરુ છે.

એ રીતે એ અઢી દ્વીપનાં ક્ષેત્રને એકઠાં કરીએ તેવારે ત્રી-
 સ ક્ષેત્ર અકર્મભૂમિનાં અને પન્નર ક્ષેત્ર કર્મભૂમિનાં થાય, સર-
 વાલે પીસ્તાલીસ ક્ષેત્ર મનુષ્યનાં થાય.

હવે વલી છપ્પન્ન ભેદ વીજા દેખાડેછે. જંબુદ્વીપ માંહેલા
 ભરત ક્ષેત્રના ઉત્તરને છેડે હિમવંત નામા પર્વત છે. તે પૂર્વ દિ-
 શે અને પશ્ચિમ દિશે લવણ સમુદ્ર સુધી લાંબો છે, તે પર્વતની
 પૂર્વ તથા પશ્ચિમ એકેકી દિશાએ લવણ સમુદ્ર મધ્યે બે બે
 દાઢાઓ નીકલી છે. તેવારે બે દિશિની ચાર દાઢાઓ થઈ.
 તેવીજ રીતે ઐરવત ક્ષેત્રને દક્ષિણને છેડે શિખરી નામે પર્વત
 છે, તે પણ પૂર્વ પશ્ચિમ હેમવંતની પરે લાંબો છે. તેમાંથી પણ
 હેમવંતની રીતે બે દિશિયે મલી ચાર દાઢાઓ સમુદ્રમાં નીક-
 લી છે. એ બે પર્વતની આઠ દાઢાઓ માંહેલી એકેકી દાઢાને
 વિષે સાત સાત અંતરદ્વીપ છે, તે વારે આઠ દાઢાઓને વિષે
 છપ્પન્ન અંતરદ્વીપ થયા. તેને વિષે પણ યુગલીઆં રહેછે. તેને
 અંતરદ્વીપના મનુષ્ય કહીએ, તે મનુષ્ય એકાંતરે આહાર લેછે,
 તથા તેમના શરીરની ઝંચાઈ આઠસો ધનુષ્યની છે. અને પ-

લ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું આયુ છે. એ પ્રમાણે મનુ-
ષ્યના પીસ્તાલીશ ભેદ પૂર્વે કહ્યા તેની સાથે અંતરદ્વીપના છ-
પ્પન્ન ભેદ મેલવતાં ૧૦૧ ભેદ થાય. તેને પર્યાપ્તા અને અપર્યા-
પ્તા એ બે પ્રકારે ગણીએ, તે વારે ૨૦૨ ભેદ થાય. તથા યત્ની
પ્રદિત્ત ગર્ભજ મનુષ્યનાં મલમૂત્ર, શ્લેષ્મ પ્રમુખ ચૌદ સ્થાનકને
વિષે જે ઉપજે, તેને સમુર્ચ્છિમ મનુષ્ય કહિયે, તે સમુર્ચ્છિમ
મનુષ્ય સર્વ અધુરી પર્યાપ્તિયેજ મરણ પામેછે, માટે એ અપર્યા-
પ્તાજ હોય તેથી એના ૧૦૧ ભેદ પૂર્વોક્ત ૨૦૨ ની સાથે મે-
લવતાં ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના થાય. એ રીતે મનુષ્ય પંચિદ્રિના
ભેદ કહ્યા. ॥ ૨૩ ॥

માથા ૨૪ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

દસહા=દસ પ્રકારના.

મન્વણાહિવર્ષ=મૃત્યુવર્ષ.

અઠાવિહા=આઠ પ્રકારે.

વાણમંતરા=વાણવ્યંતર દેવો.

હંતિ=હોય.

જોડસિયા=ઝ્યોતિષી.

પંચવિહા=પાંચ પ્રકારે.

દુવિહા=બે પ્રકારે.

વેમાણિયા=વૈમાનિક.

દેવા=દેવ.

દસહા મન્વણાહિવર્ષ, અઠાવિહા વાણમંતરા
હંતિ ॥ જોડસિયા પંચવિહા, દુવિહા વેમાણિ-
યા દેવા ॥ ૨૪ ॥

શબ્દાર્થ—મૃત્યુવર્ષ દેવતા દસ પ્રકારના, વાણવ્યંતર

દેવતા આઠ પ્રકારના, જ્યોતસી દેવતા પાંચ પ્રકારના અને વૈમાનિક દેવતા બે પ્રકારના હોય છે.

વિસ્તારાર્થ:-ભુવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતસી તથા વૈમાનિક, એ ચાર પ્રકારના જે દેવ છે, તેઓમાંના (દસઠા ભવનાદિવડ્ એટલે) ભુવનપતિ દેવો દસ પ્રકારના છે. તેમાં નામ કહે છે. ૧ અમ્બરકુમાર, ૨ નાગકુમાર, ૩ સુવર્ણકુમાર, ૪ વિદ્યુતકુમાર, ૫ અગ્નિકુમાર, ૬ દ્રવીપકુમાર, ૭ ઉદયિકુમાર, ૮ દિશિકુમાર, ૯ વાયુકુમાર તથા ૧૦ સ્તનિતકુમાર, એ દસ ભેદ કહ્યા. હવે એનું રહેવાનું ઠેકાણું કહે છે:-સ્તનપ્રધા નાના પ્રથમ નરકનું દલ જાડપણે ૧૮૦૦૦૦ જોજનનું છે, તેમાં તેર પાથડા છે, તે તેર પાથડાના દાર આંતરા છે, તેમાંથી પહેલો અને છેલ્લો આંતરો સૂકીને ઢાકીના દસ આંતરા, બચાવે રહ્યા, તે માંહે એકેકે આંતરે એકેકા ભવનપતિ દેવોની નિકાય છે, તે દસે નિકાયમાં પ્રત્યેકે એક દક્ષિણે અને એક ઉત્તરે મણી બે બે ઇંદ્ર છે, તેવારે દસ નિકાયના વીસ ઇંદ્ર છે, એ પ્રથમ ભવનપતિ દેવોને રહેવાનું સ્થાનક કહ્યું.

હવે વીજા વ્યંતર નિકાયના દેવો કહે છે. (અદ્ધવિહા વાળમંદરા હંતિ એટલે) આઠ પ્રકારના વાળવ્યંતર દેવો છે. તેમાં વ્યંતર દેવોના આઠ ભેદ છે, તેનાં નામ કહે છે. ૧ પિન્દ્રાચ, ૨ ભૂત, ૩ યજ્ઞ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરુષ, ૭ મહોરગ અને ૮ મંધર્વ તથા વીજા ૧ અણપત્ની, ૨ પળપ-

શ્રી, ૩ એસીવાદી, ૪ ભૂતવાદી, ૫ કંદિત, ૬ મહાકંદિત, ૭ કોહંડ, ૮ પતંગ, ૯ આઠ ભેદ જે છે તે વાળવ્યંતર દેવોના જાણવા.

મેરુ પર્વતના મૂળમાં સરસ્વી પૃથ્વી છે. ત્યાંથી માંડી નીચે જઈએ તે વારે (૧૮૦૦૦૦) યોજન રત્નપ્રભા પૃથ્વીના તળીયા લગણ થાય, તેમાંથી એક હજાર યોજન ઉપર અને એક હજાર યોજન નીચે મુકીએ બાકી (૧૭૮૦૦૦) યોજનમાં પૂર્વોક્ત તેર પાથડા છે. તેમાં દસ ભવનપતિના દેવો રહેછે. અને ઉપરના એક હજાર યોજન મુક્યા છે તેમાંથી વલી સો યોજન ફેઠલ અને સો યોજન ઉપર મુકી બાકી આઠમો યોજન રહ્યા તેમાં આઠ વ્યંતરની નિકાય છે. એ આઠ નિકાયમાં પણ દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશિ મલી એકેકી નિકાયના બે બે ઇંદ્ર છે, તે વારે સોલ ઇંદ્ર વ્યંતર દેવોના છે. તથા વલી ઉપરના જે એક સો યોજન મુક્યા છે તેમાંથી વલી દસ યોજન ઉપર અને દસ યોજન નીચે મુકીએ બાકી એંશી યોજન રહે તેમાં આઠ પ્રકારના વાળવ્યંતર દેવો રહેછે, એમાં પણ પૂર્વોક્ત રીતે એકેકી નિકાયને વિષે બે બે ઇંદ્ર ગણતાં સોલ ઇંદ્ર વાળવ્યંતર દેવોના છે. સર્વ મલી બે પ્રકારના વ્યંતર દેવોના ત્રીજી ઇંદ્ર છે. તેની સાથે પૂર્વોક્ત ભવનપતિ દેવોના ત્રીસ ઇંદ્ર મેલવીએ તે વારે ચાવન ઇંદ્ર થાય. હવે ત્રીજી જ્યોત્સી નિકાયના દેવો કહે છે. (જોડિસિયા પંચવિહા ઇટલે) જ્યોતિષી દેવો પાંચ પ્રકારના છે. તેનાં નામ કહેછે:-૧. ચંદ્ર,

૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર તથા ૫ તારા; તે ફરી બે પ્રકારના છે. એક ચર ને બીજા સ્થિર તેમાં જે મનુષ્ય ક્ષેત્રને વિષે જ્યોતિષી છે તે ચર ઇટલે ફરતા કહેવાય છે, અને જે મનુષ્ય ક્ષેત્રથી બહાર છે તે સ્થિર કહેવાય છે કેમકે તેમનાં વિમાન ફરતાં નથી. એના પાંચ ભેદમાંથી એક ચંદ્રમા અને બીજો સૂર્ય એ બેને ઇંદ્ર પદવી છે બીજાને ઇંદ્ર પદવી નથી. મેરુને મુલે સમભૂતલા પૃથ્વી થકી સાતસેં નેવું યોજન ઊંચા જઈએ ત્યાંથી દસ યોજને સૂર્યનું વિમાન છે; ત્યાંથી એંશી યોજને ચંદ્રમાનું વિમાન છે. ત્યાંથી ચાર યોજન નક્ષત્રનાં વિમાન છે તેથી ઊંચાં સોલ યોજનમાં વળી જૂદા જૂદા ગ્રહનાં વિમાન છે. એ રીતે સર્વ મલી સાતસેં નેવું યોજનથી ઉપરે એકશો દશ યોજનમાં જ્યોતિષી દેવો રહે છે.

હવે ચોથા વૈમાનિક દેવોની નિકાયના દેવો કહે છે. (દુવિહા વૈમાણિયા દેવા ઇટલે) વૈમાનિક દેવો બે પ્રકારના છે. તે બતાવે છે. એક તો જે શ્રી તીર્થંકરાદિકનાં પાંચ કલ્યાણકને વિષે આવે જાય છે. એ એનો કલ્પ ઇટલે આચાર જાણવો માટે એને કલ્પોપપન્ન દેવો કહિયે. તે દેવતા સૌભર્મ ઇશાનાદિ બાર દેવલોકના ભેદે કરી બાર પ્રકારે છે, તે બાર દેવલોકમાં વળી આઠ દેવલોક સુધી તો પ્રત્યેકે એકેકો ઇંદ્ર છે. અને નવમો તથા દસમો એ બે દેવલોકનો મલી એક ઇંદ્ર છે. તથા અગીઆરમો અને બારમો એ બે દેવલોકનો પણ એક ઇંદ્ર છે. એ રીતે બાર દેવલોકના મલી દસ ઇંદ્ર છે, અને પૂર્વે

મવનપતિના વીશ તથા વ્યંતરના વત્રીશ અને જ્યોતસીના બે મલી ચોપન ઇંદ્ર કહ્યા તેની સાથે એ દસ ઇંદ્ર મેલવીએ તેવારે સર્વ મલી ચોસઠ ઇંદ્ર થાય. એ સર્વ કલ્પોપપન્ન દેવતા કહેવાય.

હવે વીજો જે કલ્પ એટલે આવ્યા ગયાનો આચાર, તેણે કરી અતીત એટલે રહિત છે તેને કલ્પાતીત દેવો કહીએ, તેના વલી બે ભેદ છે એક તો નવ ગ્રંથેયકના દેવો, અને વીજા પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવો જાણવા.

હવે એ કલ્પોપપન્ન તથા કલ્પાતીત દેવોનાં સ્થાનક કહે છે. ચૌદ રાજલોક છે તેમાં સાત રાજ નીચે સાત નારકીયે કરી પૂર્વો છે અને સાત રાજ ઉંચો છે એ ચૌદ રાજલોક, પુરુષને આકારે છે. તેમાં નાભિને સ્થાનકે મનુષ્ય લોક છે અને મેરુને મૂલે સમભૂતલા પૃથ્વી છે ત્યાંથી સાતમેં નેતું યોજનથી માંડીને નવશેં યોજન સુધી ઉંચા જ્યોતિષી દેવો રહે છે, તે વાર પછી એક રાજને આશરે ઉંચા જડે ત્યાં દક્ષિણ દિશાએ સર્ધર્મ દેવલોક અને ઉત્તર દિશાએ ઇશાન દેવલોક, એ રીતે બે દેવલોક જોડાજોડ છે. તે વાર પછી વલી કેટલાએક ઉંચા જડે તે વારે વલી ત્રીજો સનત કુમાર દક્ષિણ દિશાએ અને ચોથો માર્દેદ્ર ઉત્તર દિશે, એ રીતે બે દેવલોક જોડા જોડે છે. તે વાર પછી વલી પાંચમો બ્રહ્મ દેવલોક, છઠ્ઠો લાંતક સાતમો શુક્ર, આઠમો સહસ્રાર, એ ચાર દેવલોક અનુક્રમે એક એકની ઉપર કેટલે કેટલે આંતરે એકલા એકલાજ છે. તેવાર પછી વલી કેટલાએક ઉંચા જડે ત્યાં નવમો આનત અને દ-

શમો પ્રાણત એ વે દેવલોક દક્ષિણ અને ઉત્તરે જોડા જોડ છે. તે વાર પછી વલી પળ દટલાએક ડંચા જડે તે વારે અગીઆરમો આરણ અને વારમો અચ્યુત, એ વે દેવલોક દક્ષિણ અને ઉત્તર દિશે જોડાજોડે છે, તે વાર પછી વલી કેટલા એક ડંચા જડે તે વારે ચૌદ રાજલોક પુરુષના ગલાને સ્થાનકે નવ ગ્રંથેયક છે. તે વાર પછી વલી કેટલેક ડંચે પાંચ અનુત્તર વિમાન છે, તે વાર પછી ચૌદ રાજ લોકરૂપ પુરુષના લલાટને ઠેકાણે સિદ્ધશિલા છે, તે સ્ફટિક રત્નનીપેરે નિર્મલ છે, ત્યાં સિદ્ધના ગીધો રહે છે. એમ એ દેવતાને રહેવાનાં સ્થાનક કહ્યાં. હવે અહીંઆં વલી ત્રણ પ્રકારના કિલ્લિપિયા દેવો તથા નવ પ્રકારના લોકાંતિક દેવો છે તેમને રહેવાનાં સ્થાનક વતાવે છે. એક તો પહેલા અને ઘીજા દેવલોકની નીચે ત્રણ પલ્લોપમના આયુવાલા રહ્યા છે. અને ઘીજા વલી ત્રીજા અને ચોથા દેવલોકની નીચે ત્રણ સાગરોપમના આયુવાલા રહ્યા છે, તથા ત્રીજા વલી પાંચમા અને છઠ્ઠા દેવલોકની નીચે તેર સાગરોપમના આયુવાલા રહ્યા છે એ ત્રણ પ્રકારના કિલ્લિપિયા દેવો ચાંડાલ પ્રાય જાણવા. તથા વલી પાંચમા દેવલોકને છેડે ઉત્તર અને પૂર્વની અભ્યંતર કૃષ્ણ રાજીમાં નવ પ્રકારના લોકાંતિક દેવો રહે છે, એનું આઠ સાગરોપમ આયુ છે.

એ સર્વ દેવોના વધા મલી એકસોને અઠાણું ભેદ શાસ્ત્રોમાં કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે:—મધનપતિના દસ ભેદ, ચરજ્યો

तिपीना पांच भेद, स्थिर ज्योतिपीना पांच भेद, पांच भरत
 तथा पांच औरत मली दस क्षेत्रना दस भेद, वैताढयने विपे
 रहेनारा तिर्यक् जृम्भक् देवोना दस भेद, नारकी जीवोने दुःख
 आपनारा परमाधामीना पंदर भेद, व्यंतरना आठ भेद, वा
 णव्यंतरना आठ भेद, किब्बिषियाना त्रण भेद, लोकांतिकना
 नव भेद, बार देवलोकना बार भेद, नव ग्रैवेयकना नव भेद
 पांच अनुत्तर विमानोना पांच भेद, ए सर्व मली नवाणुं भेद
 थया. एने पर्याप्ता तथा अपर्याप्ता ए वे भेदे गुणतां एकसोने
 अट्ठाणुं भेद थाय छे. ॥ २४ ॥

ए रीते पूर्वोक्त तिर्यचना अडतालीश, नारकीना चाद,
 मनुष्यना त्रणशें त्रण तथा देवताना एकसोने अट्ठाणुं मली
 जीवोना ५६३ भेदो थया. एम चौद राजलोकमां जीवादिक्
 छ द्रव्य छे, तेमां एक जीव द्रव्यना एक संसारी अने बीजा
 सिद्ध. ए वे भेद पर्वे कक्षा हता, तेमांथी संसारी जीवोना पां-
 चशें त्रेशठ भेद संक्षेपे कही देखाडया, ए संसारी जीवोना
 विचार कळो. ॥ २४ ॥

गाथा १५ मीना बूटा शब्दना अर्थ.

सिद्धा=सिद्ध

पनरस=पंदर

भेया=भेदो

तिथ्य=तिर्थ

अतिथ्याइ=अतिर्थ विगेरे

सिद्ध भेषण=सिद्धना भेदोए
 (करीने)

संखेवेणं=संक्षेपथी

जीव विगप्पा=जीवना विक-
 ल्पो (भेदो)

समख्खाया=कक्षा.

(૪૧)

સિદ્ધા પનરસ જેયા, તિહ્વા તિહ્વાઈ સિદ્ધજે-
 ણાં ॥ એસંસ્થેવેણાં, જીવ વિગપ્પા સમસ્કાયા

શબ્દાર્થ:—તિર્થંકર અને અતિર્થંકરાદિ સિદ્ધના જેદે ક-
 રીને સિદ્ધો પંદર પ્રકારના છે. આ સંક્ષેપે કરીને
 જીવના જેદો કહ્યા છે ॥ ૨૫ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(સિદ્ધા) એટલે જે મુક્તિ પામેલા છે તે સિદ્ધ જીવો
 કહેવાય છે. તેના (પનરસ મેયા) એટલે પંદર મેદો (તિથ્થા
 તિથ્થાઈ) એટલે તિર્થંકર અતિર્થંકરાદિ (સિદ્ધ મેણં)
 એટલે સિદ્ધના મેદે કરીને જાણી લેવા. (એ સંસ્થેવેણં)
 એટલે સંક્ષેપે કરીને (જીવ વિગપ્પા) એટલે જીવના વિકલ્પો
 એટલે મેદો (સમસ્કાયા) એટલે રૂઢે પ્રકારે કહ્યા છે.

ગાથા ૨૬ મીના વૂટા શબ્દના અર્થ.

એસિં=એઓનું.

જીવાણં=જીવોના.

આડ=આયુષ્ય.

ઠિઈ=સ્થિતી.

સકાયંમિ=પોતાની કાયાને વિષે

પાણા=પાણ.

જોણિં=પોણિ

પણાણં=પાસણ.

જેનિં=જેમનું.

જં અતિથ=તે છે.

તંમણિમે=તેટલું કહીયું.

એસિં જીવાણં, સરીર માઁ ઠિઈ સકાયંમિ

(૪૨)

॥ પાણા જોણિ પમાણં, જેસિં જં અન્નિ તં
જાણમો ॥ ૨૬ ॥

શબ્દાર્થ:—એ જીવોનું શરીર, આયુષ્ય, પોતાની કાયા-
માં સ્થિતિ, પ્રાણ, યોનિનું પ્રમાણ, એ જેને જેટલું
છે તેટલું અમે કહીએ છીએ ॥ ૨૬ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(એણિ) આ ઉપર કહી ગયા જીવોનું (શરીર)
એટલે શરીરનું પ્રમાણ વીજું (આડ) એટલે આયુષ્યનું પ્રમા-
ણ. વીજું (ટિફ સકાયંમિ) એટલે સ્વકાયને વિષે ઉપજવાની
સ્થિતિનું પ્રમાણ. ચોથું (પાણા) એટલે દસ પ્રાણ જે કહ્યા
છે તેનું પ્રમાણ. પાંચમું (જોણિ પમાણં) એટલે યોનિનું પ્રમા-
ણ તે (જેસિં જં અન્નિ) એટલે જે જીવોને વિષે જેટલું છે
(તં જાણમો) એટલે તે જીવોને તેટલું અમે કહીશું ॥ ૨૬ ॥

ગાથા ૨૭ મીના ઘૂટા શબ્દના અર્થ.

અંગુલ=આંગળ.

અસંખ=અસંખ્યાતમા.

ભાગો=ભાગ જેટલું.

સર્વોચ્ચ=સર્વને.

જોડણ=જોડન.

સહસ્ત્ર=હજાર.

અહિયં=અધિક.

નવરં=વિશેષ.

પત્તેય=પ્રત્યેક (વનસ્પતિ).

રુઘ્વાણં=જાહોનું. (વનપ-
તિકાયનું)

અંગુલ અસંખ્યાગો, સરીર મેગિંદિયાણ સ-
વેસિં ॥ જોયણ સહસ્સ મહિયં, નવરં પત્તેય
રુસ્કાણં ॥ ૨૭ ॥

શબ્દાર્થ:—સર્વ એકેંડિય જીવોનું શરીર અંગુલના અ-
સંખ્યાતમા જાગ જેટલું છે. તેમાં એટલું વિશેષ
જાણવાનું છે કે પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયનું શરીર એક
હજાર યોજનથી કાંઈક અધિક હોય છે ॥ ૨૭ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(સર્વેસિં) એટલે સર્વ (એગિંદિયાણ) એટલે એકે-
ંદ્રિ જીવોના (સરીર) શરીરનું પ્રમાણ (અંગુલ અસંખ્યાગો)
એટલે અંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું હોય છે. (નવરં)
એટલે પરંતુ એટલું વિશેષ છે કે (પત્તેય રુસ્કાણં) પ્રત્યેક
વનસ્પતિકાય જે સમુદ્રની અંદર પશ્ચનાલ થાય છે તેના શરી-
રનું પ્રમાણ (જોયણ સહસ્સ મહિયં) એટલે એકહજાર યોજ-
નથી કાંઈક અધિક હોય છે ॥ ૨૭ ॥

ગાથા ૨૮ મીના તૂટા શબ્દના અર્થ.

વારસ=વાર.

જોયણ=જોજન.

તિન્નેવ=ત્રણ.

ગાઝઆ=ગાઝ.

જોયણં=એક જોજન.

અણુકમસો=પાયાના પદનું અ

નુક્રમ.-

દેહ=શરીર.

મુચ્ચત્ત=ઉંચપણું.

બારસ જોયણ તિન્નેવ, ગાનઝા જોયણં ચ અ-
ણુકમસો ॥ વેઈંદિય તેઈંદિય, ચઝરિંદિય દે-
હમુચ્ચતં ॥ ૨૭ ॥

શબ્દાર્થ:—બાર જોજન, ત્રણ ગાન અને એક જોજન
એમ અનુક્રમે વેંડિય, તેંડિય, અને ચઝરિંડિયના શ-
રીરનું ઉંચપણું જાણવું ॥ ૨૭ ॥

વિસ્તારાર્થ:—મનુષ્ય ક્ષેત્રની વહાર જે (વેઈંદિય) વેઈંદ્રિ જીવો છે
તેના શરીરની ઉંચાઈ (બારસ જોયણ) એટલે વાર જોજનની
છે. (તેઈંદિય) એટલે તેઈંદ્રિ જીવોના શરીરની ઉંચાઈ (તિ-
ન્નેવ ગાનઝા) એટલે ત્રણ ગાનની હોયછે. અને (ચઝરિંદિય)
એટલે ચઝરિંદ્રિયના (દેહ મુચ્ચત્ત) એટલે શરીરની ઉંચાઈ
(જોયણં ચ) એટલે એક જોજનની હોયછે તે (અણુકમસો)
એટલે અનુક્રમે જાણવી ॥ ૨૮ ॥

ગાઝા ૨૯ મીના તૂટા શબ્દના અર્થ.

ધણુ=ધનુષ.

મગપંચ=પાંચસેં.

પમાણા=પમાણ.

નેરફયા=તારકીના.

સત્તમાઈ=સાતમી આદી.

પુઢવીણ=પૃથ્વીને વિષે.

તત્તો=તેથી.

અદ્ધદ્ધુના=અર્ધા અર્ધા ઓછા.

नेया=जाणवा.

जाव=ज्यां सुधी.

रयणप्पहा=रत्नप्रभा.

धणुसय पंच पमाणा, नेरइया सत्तमाइ पुढ-
वीए ॥ तत्तो अद्धदूणा, नेया रयणप्पहा
जाव ॥ २९ ॥

शब्दार्थः—सातमी तमस्तमः प्रज्ञा पृथ्वी आदीकमां
रहेनारा नारकी जीवो पांचसो धनुषनां शरीर प्र-
माणवाला ठे. त्थार पढी अर्धा अर्धा जुग शरीर
प्रमाणवाला जीवो रत्नप्रज्ञा नामनी पहेली नर-
क सुधी जाणवा ॥ २९ ॥

विस्तारार्थ—(सत्तमाइ) एटले सातमी तमस्तमः प्रभा नामनी
नरक पृथ्वीमां रहेनारा (नेरइया) एटले नारकी जीवो (ध-
णुसय पंच) एटले पांचसैं धनुषना (पमाणा) एटले शरीर
प्रमाणवाळा होयछे. (तत्तो) एटले सारपछी (अद्धदूणा)
एटले अर्धु अर्धु ओछा करतां जवुं ते (जाव) एटले यावत
(रयणप्पहा) एटले रत्नप्रभा नामनी पहेली नरक पृथ्वी
सुधी (नेया) एटले जाणवुं. ते आ प्रमाणे—सातमी नरक
पृथ्वीनुं पांचसैं धनुषनुं, छद्दीनुं अदीसैं धनुषनुं, पांचमीनुं

(૪૬)

સવાસો ધનુષનું, ચોથીનું સાડી વાસઠ ધનુષનું, ત્રીજીનું સવા
 એકત્રીશ ધનુષનું અને બીજીનું સાડી પંદર ધનુષને વાર અંગુ-
 લનું અને પહેલીનું પોળા આઠ ધનુષને છ અંગુલનું જાણવું.

ગાથા ૩૦ મીના તૂટા શબ્દના અર્થ.

જોયણ=જોજન.

મહસ્સ=હજાર.

માળા=માન, પ્રમાણ.

મચ્છા=માછલાં.

ઝરગાય=ઝરપોરિસર્પ.

ગમ્ભયા=ગર્ભજ.

હુંતિ=હોયછે.

ધણુઅ=ધનુષ.

પુહુત્ત=વેથી નવ સુધી. પૃથક્ત્વ.

પસ્કિ(સુ)=પક્ષીનું.

મુયચારી=મુજપરિસર્પ.

ગાઝઅ=ગાઝ.

જોયણ સહસ્સ માળા, મઠ્ઠા ઝરગાય ગમ્ભયા
 હુંતિ ॥ ધણુઅ પુહુત્ત પસ્કિ(સુ), મુયચારિ
 ગાઝઅ પુહુત્ત ॥ ૩૦ ॥

શબ્દાર્થ:—ગર્ભજ એવા મત્સ્ય અને સર્પાદિ ઝરપરિસર્પ
 એકહજાર જોજન શરીર પ્રમાણવાળા હોય છે. પ-
 ક્ષીયોનાં શરીરનું પ્રમાણ વે“ધનુષ્યથી માંમીને નવ
 ધનુષ્ય સુધીનું હોયછે. અને નોતીયા વિગેરે મુજ-
 પરિસર્પનું શરીરપ્રમાણ વે ગાઝથી નવ ગાઝ સુ-
 ધીનું હોય છે ॥ ૩૦ ॥

વિસ્તારાર્થ:- (મચ્છા) એટલે સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં જે મચ્છ હોય છે તેમનું અને અઢી દ્વિપની વહાર જે (ઝરગાય) એટલે ઝરપરિ સર્પ થાય છે તેમના શરીરનું પ્રમાણ (સહસ્ત્ર જોયણ માણા) એટલે એક હજાર યોજનનું હોય છે. (પશ્ચિમસુ) એટલે પક્ષી-ઓના શરીરનું પ્રમાણ (ધણુઅ પુહુત્તં) એટલે ધનુષ પૃથક્ત્વ એટલે કે ધનુષથી લઈને નવ ધનુષ સુધી હોય છે. અને (ભૂય-ચારી) એટલે ભુજપરિ સર્પના શરીરનું પ્રમાણ (ગાઝઅ પુહુત્તં) એટલે કે ગાઝથી માંડીને નવગાઝ સુધીનું હોય છે. આ સર્વે (ગમ્ભયા) એટલે ગર્ભજન્મિણી (હંતિ) એટલે હોય છે. ॥૩૦॥

ગાથા ૩૧ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

સ્વયરા=સ્વેચર.

ધણુઅ=ધનુષ.

પુહુત્તં=વેથી નવ સુધી.

ભુયગા=ભુજપરિસર્પ.

ઝરગાય=ઝરપરિસર્પ.

જોયણ=જોજન.

મિત્તા=એ રીતે.

સમુચ્છિમા=સમુચ્છિમ.

ચઝપ્પયા=ચારપગવાલા.

મળિયા=કઠ્ઠા છે.

સ્વયરા ધણુઅ પુહુત્તં, ભુયગા ઝરગાય જોયણ
પુહુત્તં ॥ ગાઝઅ પુહુત્ત મિત્તા, સમુચ્છિમા ચ-
ઝપ્પયા મળિયા ॥ ૩૧ ॥

શબ્દાર્થ-સમૂર્ઞિમ એવા સ્વેચર (પક્ષી) નાં શરી-

રનું પ્રમાણ બે ધનુષથી માંડીને નવ ધનુષ સુધીનું
 હોય છે. અને સર્પાદિ ઝરપરિસર્પના શરીરનું પ્રમા-
 ã બે જોજનથી માંડીને નવ જોજન સુધીનું હોય
 છે. સમુચ્છિમ દ્વાથી વિગેરે ચાર પગવાલા જીવોનાં
 શરીરનું પ્રમાણ બે ગાઝથી નવ ગાઝ સુધીનું ક-
 હુ છે. ॥ ૩૧ ॥

વિસ્તારાર્થ:-[ત્રયરા] ઇટલે સ્વેચર જીવોનાં શરીરનું પ્રમાણ [ધ-
 ãુઅ પુઢુત્તં] ઇટલે બે ધનુષથી માંડીને નવ સુધીનું હોય છે.
 તે [ધુયગા] ઇટલે ધુજપરિસર્પ જાણવા. અને [ઝરગાય]
 ઇટલે ઝરપરિ સર્પના શરીરનું પ્રમાણ (જોયણ પુઢુત્તં) ઇટલે
 જોજન પૃથક્ત્વ ઇટલે બે જોજનથી માંડીને નવ જોજન સુધી
 નું હોય છે. અને (ચઝપ્પયા) ઇટલે ચતુષ્પદ ઇટલે ચાર પગ
 વાલા જીવોના શરીરનું પ્રમાણ (ગાઝય પુઢુત્ત મિત્તા) ઇટલે
 બે ગાઝથી માંડીને નવ ગાઝ સુધીનું હોય છે. આ પ્રમાણે (સ-
 મુચ્છિમા ધણિયા) ઇટલે સમુચ્છિમ તિર્યચ જીવોના શરીરનું
 પ્રમાણ કહું. ॥ ૩૧ ॥

ગાથા ૩૧ મીના ઢૂટા શબ્દના અર્થ.

હ્રસ્વેવ=નિશ્ચે હ.

ગાઝઆઙ=ગાઝ.

ચઝપ્પયા=ચાર પગવાલા.

ગઢ્ઢયા=ગર્ભજ.

મુણેયઢ્યા=જાણવા.

કોશ=ગાઝ.

(૪૯)

તિગં=ત્રણ.

મણુસ્સા=મનુષ્ય.

ઉક્કોસ=વધારેમાં વધારે.

માણેણં=માન. પ્રમાણ.

ઠચ્ચેવ ગાનઝાઈં ચનપ્પયા ગપ્પયા મુણેયઘા ॥

કોસ તિગંચ મણુસ્સા, ઉક્કોસ્સા સરીર માણેણં

શબ્દાર્થઃ—ગર્જન ચાર પગવાલા હાથીવિગેરે જીવો ઠ
ગાનના શરીર પ્રમાણવાલા જાણવા. અને મનુ-
ષ્યો નત્કૃષ્ટ શરીરના પ્રમાણે કરીને ત્રણ ગાન
હોય છે. ॥ ૩૧ ॥

વિસ્તારાર્થ—(ચતુષ્પયા ગમ્ભયા) એટલે ચતુષ્પદ ગર્ભજ જે દેવ
કુરુ આદિ યુગલીઆનાં ક્ષેત્રોમાં હોય છે તેમના શરીરનું પ્ર-
માણ (ઇચ્ચેવ ગાનઝાઈં) એટલે નિશ્ચે છ ગાનનું જાણવું. અને
(મણુસ્સા) એટલે દેવકુરુ આદી ક્ષેત્રોમાં રહેનારા યુગલીયાં
મનુષ્યનાં (સરીર માણેણં) એટલે શરીરનું પ્રમાણ (ઉક્કો-
સા) એટલે નત્કૃષ્ટી (કોસ તિગં) એટલે ત્રણ કોશનું
હોય છે. ॥ ૩૨ ॥

ગાથા ૩૩ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ

ઇસાણ=ઇશાન દેવલોકના.

અંત સુરાણં=અંતસુધીના દેવતા

ઓનું

રયણીઓ=હાથ

સનહંતિ=સાત હોય.

ઉચ્ચત્તં=ઉંચાઈપણું.

(૫૦)

દુગદુગ=બે, બે.

ચડ=ચાર.

ગેવિજ્ઞ=નવ ગ્રંથેક.

અણુત્તરે=અનુત્તર વિમાન.

ઇક્ષિક=એક એક.

પરિહાણી-ઓછું કરવું.

ઈસાણાંત સુરાણાં, રયણીઢ સત્તહુંતિ ડચ્ચત્તં ॥
 ડુગ ડુગ ચડ ગેવિ, ડાણુત્તરેઇક્ષિક પરિ-
 હાણી ॥ ૩૩ ॥

શબ્દાર્થ:—ત્રીજા ઇશાન દેવલોકના અંત સુધીના જી-
 વન પતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી દેવોના શરીરની ડંચા
 ૬ સાત હાથની છે. ત્યાર પછી બે, બે, બે, ચાર,
 નવ ગ્રંથેક અને પાંચ અનુત્તર એ દેવલોકોમાં અનુ-
 ક્રમે એક એક હાથ શરીર પ્રમાણ ડવું જાણવું ॥

વિસ્તારાર્થ:—(ઇમાણંત સુરાણં) એટલે ત્રીજા ઇશાન દેવલોકના
 અંત સુધી ભવનપતિ આદિ જે જે દેવતાઓ છે તેમના શરી-
 રની (ડચ્ચત્તં) એટલે ડંચાઈ (સત્ત રયણીઓ હુંતિ) એટલે
 સાત હાથની હોય છે. ત્યાર પછી (ઇક્ષિકે પરિહાણી) એટલે
 એક એક હાથ ઓછો કરતા જવું. તે આ પ્રમાણે સૌધર્મ અને
 ઇશાન એ બે દેવલોકની ડંચાઈ સાત હાથની, (ડુગ) એટલે
 સનત્કુમાર અને માહેન્દ્ર એ બે દેવલોકની છ હાથની, (ડુગ)
 એટલે બ્રહ્મ અને લાંતક પ બે દેવલોકની પાંચ હાથની, [ડુગ]

(૫૧)

ઘટલે શુક્ર અને સહસ્રાર ૫ વે દેવલોકની ચાર હાથની, અને (ચતુ) ઘટલે આણંત, પ્રાણંત, આરણ અને અચ્યુત ૫ ચાર દેવલોકની ત્રણ હાથની અને (મેવિજ્ઞ) ઘટલે નવ ગ્રેવેકમાં વે હાથની અને (અણુત્તરે) ઘટલે અનુત્તર વિમાન વાસી દેવલોકની ૫૬ હાથની ૫ પ્રમાણે દેવોના શરીરની ઉંચાઈ કહી ॥ ૩૩ ॥

ગાથા ૩૪ મીના ઠૂટા શબ્દના અર્થ.

વાવીસા=વાવીસ.

પુઢવીણ=પૃથ્વીકાય.

સતય=સાત.

આઝસસ=અપકાય.

તિન્નિ=ત્રણ.

વાઝસસ=વાઝકાય.

વાસ=વરસ.

સહસસા=હજાર.

દસ=દસ.

તરુ=પત્યેક વનસ્પતિ.

ગણાણ=ગમુદ્ધ.

તેઝ=તેઝકાય.

તિરિતા=ત્રણ અહોરાત્ર.

આઝ=આયુષ્ય.

વાવીસા પુઢવીણ, સતય આઝસસ તિન્નિ વાઝસસ ॥ વાસ સહસસા દસ તરુ, ગણાણ તેઝ તિરિતાઝ ॥ ૩૪ ॥

શબ્દાર્થ:—પૃથ્વીકાયનું વાવીસ હજાર વરસનું, અપકાયનું સાત હજાર વર્ષનું, વાઝકાઠનું ત્રણ હજાર

(૫૨)

વર્ષનું, પ્રત્યેક વનસ્પતિ કાયનું દસ હજાર વર્ષનું, અને તેડ કાયનું ત્રણ અહોરાત્રનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય હોય છે. એ સર્વ જીવોનું જઘન્યશ્રી અંતર્મુહૂર્તનું આયુષ્ય હોય છે. ॥ ૩૪ ॥

વિસ્તારાર્થ-(પૃથ્વી) પૃથ્વીકાય જીવોનું આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટી (વાવીસ) પૃથ્વી વાવીસ હજાર વર્ષનું હોય છે; (આ-સસ) પૃથ્વી અષ્ટકાય જીવોનું આયુષ્ય (સત્તય) પૃથ્વી સાત હજાર વર્ષનું હોય છે; (વાસસ) પૃથ્વી વાસકાય જીવોનું આયુષ્ય (તિત્તિ) પૃથ્વી ત્રણ હજાર વર્ષનું હોય છે. અને (તરુ-ગણાણ) પૃથ્વી પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયનું આયુષ્ય (દસ સહસ્રા-વાસ) પૃથ્વી દસ હજાર વર્ષનું હોય છે. અને (તેડ) પૃથ્વી તેડકાય જીવોનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય (તિરિત્તાડ) પૃથ્વી ત્રણ અહોરાત્રનું હોય છે. આ ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કહું પણ તેમનું જ-ઘન્ય આયુષ્ય તો અંતર્મુહૂર્તનું હોય છે. ॥ ૩૪ ॥

માથા ૩૫ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

વાસાણિ=વાસ.

વારસ=વાર.

વેંદિયાણં=વેંદિ જીવોનું.

તુ=તો.

અડળાપત્ર=ઓગણપચાસ.

દિનાઈ=દિવસો.

છમ્માસ=છ માસ.

વાસાણિ વારસાન, વેંદિયાણં તેંદિયાણં

(૫૩)

તુ ॥ અઝના પત્ર દિણાઈ, ચરિં દિણંતુ
ઠમ્માસા ॥ ૩૫ ॥

શબ્દાર્થ—વેઈંદિ જીવોનું આયુષ્ય વાર વર્ષનું, તેઈંદિ
જીવોનું ઝગણપચાસ દિવસનું અને ચૌરિંદિ જીવો
નું ૪ માસનું હોય છે. ॥ આ સર્વ જીવોનું ઝટ્ઠુઠ
આયુષ્ય જાણવું, અને એ સર્વ જીવોનું જઘન્યથી
અંતર્મુહૂર્તનું આયુષ્ય જાણવું. ॥ ૩૫ ॥

વિસ્તૌરાર્થ—[વિઈંદિયાણં] વેઈંદિ જીવોનું ઝટ્ઠુઠ આયુષ્ય
[વાસાણિ વારસાઝ] એટલે વાર વર્ષનું હોય છે. [તિઈંદિ-
યાણંતુ] એટલે તેઈંદિ જીવોનું આયુષ્ય તો [અઝના પત્ર
દિણાઈ] એટલે ઓગણ પચાસ દિવસનું હોય છે. અને [ચ-
રિંદિણં] એટલે ચૌરિંદિ જીવોનું આયુષ્ય તો [ઠમ્માસં]
એટલે ૪ મહિનાનું હોય છે. આ વિકલેઈંદિ જીવોનું ઝટ્ઠુઠ આયુષ્ય
કહ્યું પણ તેમનું જઘન્ય આયુષ્ય તો અંતર્મુહૂર્તનું હોય છે. ॥ ૩૫ ॥

ગાથા ૩૬ મીના છૂટા શબ્દના અર્થ.

સુર=દેવતા.

નેરઈઆણ=નારકી.

ઠિઈ=સ્થિતિ.

ઝઠ્ઠોસા=વધારેમાં વધારે.

સાગરાણિ=સાગરોપમ.

તિત્તીસં=તેત્રીસ.

ચતુષ્પદ=ચાર પગ.

તિરિય=તિર્યંચ.

મણુસ્સા=મનુષ્ય.

તિન્નિય=ત્રણ.

પલિઓવમા=પલ્યોપમ.

હુંતિ=હોય છે.

સુર નેરહ્યાણ ઝિહ્, ઝક્કોસા સાગરાણિ તિ-
ત્તીસં ॥ ચતુષ્પદ તિરિય મણુસ્સા, તિન્નિય પ-
લિઓવમા હુંતિ ॥ ૩૬ ॥

શબ્દાર્થ:—દેવતા અને નારકીયોની ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય
સ્થિતિ તેત્રીસ સાગરોપમની હોય છે, અને ચાર
પગવાલા તિર્યંચની તથા મનુષ્યોની ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય-
ની સ્થિતિ ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. ॥ ૩૬ ॥

વિસ્તારાર્થ:—[સુર નેરહ્યાણ ઝિહ્] એટલે દેવતા અને નારકી-
ઓના આયુષ્યની સ્થિતિ [ઝક્કોસા] એટલે ઉત્કૃષ્ટથી [તિ-
ત્તીસં સાગરાણિ] એટલે તેત્રીસ સાગરોપમની હોય છે. અને
[ચતુષ્પદ તિરિય મણુસ્સા] એટલે ચતુષ્પદ તિર્યંચ અને મનુ-
ષ્યોની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ [તિન્નિય પલિઓવમા હુંતિ] એટલે
ત્રણ પલ્યોપમની હોય છે. એવા મનુષ્યો દેવકુરુ આદિ ક્ષે-
ત્રોમાં હોય છે અને આ તેમનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય કહ્યું પણ તેમની

(५५)

जघन्य स्थिति तो अंतर्मुहूर्तनी जाणवी. ॥ ३६ ॥

गाथा ३७ मीना वूटा शब्दना अर्थ.

उर=उदर.

भुयगाणं=हाथे चालनारा.

परमाउ=उत्कृष्ट आयुष्य.

पुव्व कोडीओ=पुर्व कोडीओ.

पस्कीणं=पक्षीओनुं.

पुण=तेवी रीते; वळी.

भणिओ=कहुं छे.

असंख भागोअ=असंख्यातमो
भाग.

पलियस्सा=पल्योपमनो.

जलयर उर जुअगाणं, परमाऊ होइ पुव्वको
मीन ॥ पस्कीणं पुण चणिनु, असंख भागो-
अ पलियस्स ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः—सुसुमार विगेरे जलचर, सर्प विगेरे उरप-
रिसर्प अने नोलिया विगेरे जुजपरिसर्प ए सर्वेनुं
उत्कृष्ट आयुष्य एक पूर्व कोटीनुं होय ठे. तेमज
पक्षीयोनुं उत्कृष्ट आयुष्य पल्योपमना असंख्या-
तमा भाग जेटलुं कहुं ठे. ॥ ३७ ॥

विस्तारार्थः—[जलयर उर] एटले जलचर उरपरिसर्प तथा
[भुयगाणं] पटले भुज परिसर्पनुं [परमाउ] पटले उत्कृष्ट

(૫૬)

આયૂષ્ય [પુત્રવ કોડીઓ હોઈ] પટલે પૂર્વ કોડીનું હોય છે.
તથા [પશ્ચીમ પુણ] પટલે પશ્ચીમનું વલી [અસંખ્ય ભાગો
અ પલિયસ્ત] પટલે પલિયોપમના અસંખ્યાતમા ભાગ જેટલું
[મણિઓ] પટલે કહ્યું છે ॥ ૩૭ ॥

ગાથા ૩૮ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

સર્વે=સર્વે

સુહુમા=સુક્ષ્મ.

સાહારણા=સાધારણ.

સમુચ્છિમા=સમુચ્છિમ.

મણુસા=મનુષ્ય.

જહન્નેણં=ઓછામાં ઓછું; જઘ-
ન્યથી.

જિયંતી=જીવે છે.

અંતમુહુત્તં=અંતર્મુહુર્ત.

ચિય=માત્ર-નિશ્ચે.

સર્વે સુહુમા સાહારણા ય, સમુચ્છિમા મણુસ્સા-
ય ॥ જહ્નોસ જહન્નેણં, અંતમુહુત્તં ચિય જિ-
યંતિ ॥ ૩૮ ॥

શબ્દાર્થ:—પૃથ્વીકાયાદિ પાંચે સુક્ષ્મ તથા સાધારણ
જીવો તેમજ સમુચ્છિમ મનુષ્યો જહ્નોસ અને જઘ-
ન્યથી એક અંતર્મુહુર્ત નિશ્ચે જીવે છે. ॥ ૩૮ ॥

વિસ્તારાર્થ:—[સર્વે] પટલે પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવર એ સર્વે
[સુહુમા] પટલે સુક્ષ્મ તથા [સાહારણા] પટલે સાધારણ અને
[સમુચ્છિમા મણુસ્સાય] પટલે સમુચ્છિમ મનુષ્યો [જહ્નો-

(૫૭)

સા) ઇટલે ઉત્કૃષ્ટથી તથા (જહન્નેનં) ઇટલે જઘન્યથી
(અંતમુદ્ધતં) ઇટલે અંતર્મુદ્ધતં (ચિય) ઇટલે નિશ્ચે (જીયં-
તિ) ઇટલે જીવેછે ॥ ૩૮ ॥

ગાથા ૩૯ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

ઓગાહના=અવગાહના,
ઉંચપણું.

સમસ્તકાર્ય=કહ્યું.

જે=જે.

ઇથ્થ=અર્થ.

વિસેસા=વિશેષ.

સુત્તાડ=સૂત્રને વિષેથી.

આડ=આયુષ્ય.

માણં=પ્રમાણ.

એવં=એવી રીતે.

સંસ્થેવઓ=સંક્ષેપથી.

ઊગાહનાડ માણં, એવં સંસ્થેવડ સમસ્તકાર્ય ॥
જે પુણ ઇથ્થ વિસેસા, વિસેસ સુત્તાડ તે
નેયા ॥ ૩૯ ॥

શબ્દાર્થ:—એવી રીતે અવગાહના અને આયુષ્યનું માન
સંક્ષેપથી કહ્યું. વળી એમાં જે કાંઈ વિશેષ જાણ-
વાનું હોય તે વિશેષ સૂત્રથી જાણી લેવું ॥ ૩૯ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(ઓગાહનાડ માણં) ઇટલે જેને વિષે જીવની સ્થિ-
તિ હોયછે જેમાં જીવ રહેછે તેને અવગાહના કહીએ, એટલું જે

(૫૬)

પ્રત્યેક જીવનું શરીર તેના આયુષ્યનું પ્રમાણ (એવં) ઇટલે
 એવી રીતે (સંતેવઓ) ઇટલે સંસેપે કરી (સમરુસાયં) ઇ-
 ટલે કહું. પરંતુ (જે પુણ રૂઢ્ય) ઇટલે જે કાંઈ વઢી અ-
 હિંઆં (વિસેસા) ઇટલે વિશેષ હોય તે. (વિસેસ સુત્તાઉ)
 ઇટલે વિશેષ સુત્ર જે સંગ્રહણિ આદિ છે તે થકી (નેયા)
 ઇટલે જાણી લેવું,

ગાથા ૪૦ મીના ઢૂટા શબ્દના અર્થ.

ઉસ્સપ્પિની=ઉત્સર્પિની.

સકાયંમિ=પોતાની કાયાને

વિષે.

ઉવવજ્જંતિ=ઉપજેછે.

ચયંતિ=ચવેછે.

અણંતાઓ=અનંતકાલ સુધી.

એગિંદિયાય સઘે, અસંખ ઉસ્સપ્પિની સકા-
 યંમિ ॥ ઉવવજ્જંતિ ચયંતિ અ, અણંત કાયા
 અણંતાન ॥ ૪૦ ॥

શબ્દાર્થ:—વઢી સર્વ એકેંડિય જીવો પોતાની કાયા-
 માં અસંખ્ય ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીકાલ સુધી ઉ-
 ત્પન્ન થાય છે અને ચવેછે; તેમજ અનંતકાલ જીવો
 પણ અનંતીવાર પોતાની કાયામાં ઉત્પન્ન થાય છે
 અને ચવેછે ॥ ૪૦ ॥

(૫૯)

વિસ્તારાર્થ:-[સઘ્વે] ઇટલે પૃથ્વીકાયાદિ પાંચ સ્થાવર, એ સઘ્વે
[ઇર્ગિદિયા] ઇટલે ઈર્કોદ્રિ જીવો [અસંસ્રુત ઉત્સર્પિણી] ઇ-
ટલે અસંસ્રુત ઉત્સર્પિણી તથા અવસર્પિણી સુધી (સકાયંમિ)
ઇટલે પોતાની કાયાને વિષે (ઝવવઝંતિ) ઇટલે ઉત્પન્ન થા-
યછે અને (ચયંતિ) ઇટલે ચઢેછે. તથા (અણંતકાયા અણં-
તાઓ) ઇટલે અનંતકાય ઇટલે સાધારણ વનસ્પતિકાય જી-
વો પોતાની કાયાને વિષે અનંતીવાર ઉત્પન્ન થાય છે અને
ચઢેછે ॥ ૪૦ ॥

ગાથા ૪૧ મીના ઢૂટા શબ્દના અર્થ.

સંસ્થિજ્ઞસમા=સંસ્થિયાત્ત્વસમુધી.

વિગલા=વિકલેદ્રિ.

સત્તઢ=સાત, આઠ.

ખવા=ખવ.

પણિદિ=પંચિદ્રિ.

તિરિ=તિર્યચ.

મણુઆ=મનુષ્ય.

સકાએ=પોતાની કાયાને વિષે.

દેવા=દેવો.

નો=નહિ-નથી.

ચેવ=નિશ્ચે.

સંસ્થિજ્ઞ સમા વિગલા. સત્તઢ ખવા પાણિદિ
તિરિ મણુઆ ॥ ઝવવઝંતિ સકાએ, નારય દે-
વાય નો ચેવ ॥ ૪૧ ॥

(૬૦)

શબ્દાર્થ:-વિકલેંદ્રિ જીવો લાગટ સંખ્યાતા વર્ષ સુધી પોતાની કાયામાં ઉત્પન્ન થાય. પંચિંદ્રિ તિર્યંચ અને મનુષ્યો સાત આઠ જીવ તેજ ગતિમાં લાગટ ઉત્પન્ન થાય અને નારકી તથા દેવતા તેજ ગતિમાં મરીને ફરી ઉત્પન્ન થતા નથી ॥ ૪૧ ॥

વિસ્તારાર્થ:- (સંખિજ્ઞ સમા વિમલા) એટલે વિકલેંદ્રિ જીવો એટલે વેંદ્રિ તેંદ્રિ અને ચૌરિંદ્રિ જીવો સંખ્યાતા વર્ષ સુધી (ઉ-વવજ્ઞંતિ સકાળ) એટલે પોતાની કાયાને વિષે ઉત્પન્ન થાય છે અને ચલે છે. અને પંચિંદ્રિ તિરિ મણુઆ) એટલે પંચિંદ્રિ તિર્યં-ચ અને મનુષ્યો (સત્તદ્ધ ભવા) એટલે સાત અથવા આઠ ભવ કરે છે અને (નારય દેવા ય નો ચેવ) એટલે નારકી જીવો અને દેવતાઓ મરણ પામીને ફરીને તેજ ગતિમાં નિશ્ચે ઉત્પન્ન થતા નથી. એટલે નારકી મરીને નારકીમાં ન ઉપજે અને દે-વતા મરી ફરી દેવતામાં ન ઉપજે. અવશ્ય એક વે ભવ બીજી ગતિમાં કરીને પછી તે ગતિમાં ઉપજે. તેમજ વલી દેવતા મરી નરકમાં પણ ન જાય અને નારકી મરી દેવતામાં પણ ન જાય ॥ ૪૧ ॥

ગાથા ૪૨ મીના ભૂટા શબ્દના અર્થ.

દસદા=દસ પ્રકારે.
જીયાણ=જીવના.

પાણા=પ્રાણ.
ઇંદિ=ઇંદ્રિ.

ઝસાસ=શ્વાસોચ્છ્વાસ.

આઝ=આયુષ્ય.

બલરુવા=બલરૂપ.

એગિંદિએસુ=એકિંદ્રિને વિષે.

ચઝરો=ચાર.

વિગલેસુ=વિકલેંદ્રિને વિષે.

સત્ત=સાત.

અઠ્ઠેવ=આઠ.

દસહા જિયાણ પાણા, ઇંદિય ઝસાસાઝ જોગ
બલ રુવા ॥ એગિંદિએસુ ચઝરો, વિગલેસુ ઠ
સત્ત અઠ્ઠેવ ॥ ૪૨ ॥

શબ્દાર્થ:—જીવોને ઇંદ્રિય, શ્વાસોચ્છ્વાસ, આયુષ્ય, મન,
વચન, કાયા એ ત્રણ જોગના ત્રણ બલ મલી દશ
પ્રાણો હોયઢે. તેમાં એકેંદ્રિયને ચાર તથા વિકલેં-
દ્રિને ઠ, સાત, અને આઠ પ્રાણ અનુક્રમે હોયઢે.

વિસ્તારાર્થ:—(દસહા જીયાણ પાણા) એટલે જીવોના પ્રાણ દસ
પ્રકારના કહ્યા છે. તે (ઇંદિ) એટલે પાંચ ઇંદ્રિયો અને છઠું
(ઝસાસ) એટલે શ્વાસોચ્છ્વાસ, સાતમું (આઝ) એટલે આયુ-
ષ્ય અને (જોગ બલ રુવા) એટલે ત્રણ જોગનાં ત્રણ બલરૂપ
એટલે મનબલ, વચનબલ અને કાયાબલ એ દસ પ્રાણ જાણવા.
તેમાં (એગિંદિએસુ ચઝરો) એટલે એકેંદ્રિને સ્પર્શનેંદ્રિય, શ્વા-

સોચ્છાસ, આયુષ્ય તથા કાયબલ એ ચાર પ્રાણ હોયછે. અને (વિગલેસુ છ સત્ત અઠ્ઠેવ) એટલે વિકલેંદ્રિને અનુક્રમે છ સાત અને આઠ પ્રાણ હોયછે. એટલે વેઈંદ્રિને સ્પર્શનેંદ્રિય, રસનેંદ્રિય, શ્વાસોચ્છાસ, આયુષ્ય, કાયબલ તથા વચનબલ એ છ પ્રાણ હોયછે, તેઈંદ્રિયને સ્પર્શનેંદ્રિય, રસનેંદ્રિય ઘ્રાણેંદ્રિય, શ્વાસોચ્છાસ, આયુષ્ય, કાયબલ તથા વચનબલ એ સાત પ્રાણ હોયછે. અને ચૌરિંદ્રિને સ્પર્શનેંદ્રિય, રસનેંદ્રિય, ઘ્રાણેંદ્રિય, ચક્ષુ-ઈંદ્રિય શ્વાસોચ્છાસ, આયુષ્ય, કાયબલ તથા વચનબલ એ આઠ પ્રાણ હોયછે ॥ ૪૨ ॥

ગાથા ૪૧ મીના ભૂટા શબ્દના અર્થ.

અસન્નિ=અસન્ની.

સન્નિ=સન્ની.

પંચિદિણ્સુ=પંચિદ્રિયને વિષે.

નવ=નવ.

દસ=દસ.

કમેણ=અનુક્રમે.

બોધન્વા=જાણવા.

તેહિં=તેની.

સહ=સાથે.

વિપ્પઓગો=વિયોગ.

જીવાણં=જીવને.

મરણં=ફેરવાયછે.

મરણં=મરણ.

અસન્નિ સન્નિ પંચિદિણ્સુ, નવ દસ કમેણ બો-
ધવા ॥ તેહિં સહ વિપ્પઓગો, જીવાણં જ્ઞાણ
મરણં ॥ ૪૩ ॥

શબ્દાર્થ—અસન્ની પંચિંદ્રિ તથા સન્ની પંચિંદ્રિને અનુ-
ક્રમે નવ અને દસ પ્રાણ હોયછે. તે પ્રાણોની સા-
થેનો જે વિયોગ થાયછે તે જીવને મરણ કહેવા-
યછે ॥ ૪૩ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(અસન્ની સન્ની પંચિંદ્રિય) એટલે અસન્ની પંચિંદ્રિ
તથા સન્ની પંચિંદ્રિને (કમેણ) એટલે અનુક્રમે (નવ દસ)
એટલે નવ અને દસ પ્રાણ (બોધવા) એટલે જાણવા. એટલે
અસન્ની પંચિંદ્રિને સ્પર્શનેંદ્રિય, રસનેંદ્રિય, ગ્રાણેંદ્રિય, ચક્ષુર્દ્રિ-
ય અને શ્રોત્રેંદ્રિય. શ્વાસોચ્છ્વાસ, આયુષ્ય, કાયબલ તથા વ-
ચનબલ એ નવ પ્રાણ હોયછે. અને સન્ની પંચિંદ્રિને મન બલ
સહિત દસ પ્રાણો હોયછે. એ પ્રાણ જેને જેટલા કષ્ટા છે. તે
જીવને (તેહિ સહ વિષ્ણુઓ) એટલે તેમની સાથેનો જે વિ-
યોગ થાયછે તે (જીવાણં મૃણ્ણ મરણં) એટલે જીવને મર-
ણ કહેવાયછે.

ગાથા ૪૪ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

એવં=એ પ્રકારે.

અળોરપારે=પારાવાર.

સંસારે=સંસારરૂપી.

સાચરંમિ=સમુદ્રને વિષે.

મીમંમિ=મહા મયંકર.

વત્તો=પ્રાણ થાયછે.

અળંત=અનંતી.

લુત્તો=ચાર.

જીવેહિ=જીવોને.

અપત્ત=નહિ પામેલા.

ધમ્મોહિ=ધર્મને.

(૬૪)

एवं अणोरपारे, संसारे सायरंमि ज्जीमम्मि ॥
पत्तो अणंत खुत्तो, जीवेहिं अपत्त धम्मेहिं ॥

शब्दार्थः—धर्मने नहि पामेला जीवोए ए प्रमाणे अ-
पार अने ज्ञयंकर एवा संसार समुद्रमां अनंतीवा-
र जन्ममरण प्राप्त कर्युं ॥ ४४ ॥

विस्तારાર્થઃ—(અપત્ત ધમ્મેહિં જીવોહિં) એટલે જે જીવોને ધર્મની
પ્રાપ્તિ થઈ નથી તેઓને (એવં) એટલે આ પ્રમાણે (અણોર-
પારે એટલે પારાવાર રહિત એટલે જેની આદી પણ નથી અને
અંત પણ નથી એવા (જીમમ્મિ) એટલે મહા ભયંકર (સંસારે
સાયરંમિ) એટલે સંસારરૂપી સમુદ્રને વિષે (અણંત ખુત્તો)
એટલે અનંતીવાર પ્રાણ વિયોગ રૂપ મરણ (પત્તો) એટલે પ્રા-
પ્તિ થાય છે ॥ ૪૪ ॥

गाथा ४५ मीना वूटा शब्दना अर्थ.

તહ=તથા, તેમજ.
ચરારાસી=ચોરાસી.
લરુલા=લાલ.
સંલા=સંલ્યા.
ઓળીળ=ઓળીની.
હોડ=હોય, થાય.

જીવાણં=જીવોની.
પુઠવાણં=પૃથિવ્યાદિકની.
ચણ્ણં=ચારની.
પત્તેયં=પસંકની.
સત્ત સત્તેવ=અનુક્રમે સાત,
સાત.

(૬૫)

તહ ચનરાસી લક્ષ્મી, સંખા જોણીણ હોઈ
જીવાણં ॥ પુઢવાણં ચનણં, પત્તેયં સત્ત સ-
ત્તેવ ॥ ૪૫ ॥

શબ્દાર્થ—તેવીજ રીતે જીવોની યોનીની સંખ્યા ચો-
રાસી લાખ છે. તેમાં પૃથ્વી આદિ ચાર નિકાયના
દરેક જીવોની યોનીની સંખ્યા સાત સાત લાખ-
ની છે ॥ ૪૫ ॥

વિસ્તારાર્થ:—(તહ) એટલે તથા (જીવાણં) એટલે જીવોની
(જોણીણ) એટલે યોનીની (સંખા) એટલે સંખ્યા (ચન-
રાસી લક્ષ્મી) એટલે ચોરાસી લાખ (હોઈ) એટલે છે. જી-
વોનું જે ઉત્પત્તિ સ્થાન તે યોની કહેવાય છે. તેમાં (પુઢવાણં
ચનણં) એટલે પૃથિવ્યાદિક ચારની એટલે પૃથ્વીકાય, અપ્-
કાય, તેડકાય અને વાડકાય એ ચારની (પત્તેયં) એટલે
પ્રત્યેકની (સત્ત સત્તેવ) એટલે સાત સાત લાખ યોનિયો
જાણવી ॥ ૪૫ ॥

ગાથા ૪૬ મીના બૂટા શબ્દના અર્થ.

દસ=દસ.	ચડદસ=ચૌદ.
પત્તેય તરુણં=પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય	લક્ષ્મી=લાખ.

હવંતિ=હોયછે.

ઇયરેસુ=ઇતર (સાધારણને વિષે.)

વિગર્લિંદિણ્ણુ=વિકલેંદ્રિને વિષે.

દો દો=બે બે.

ચત્તરો=ચાર.

પંચિંદિ=પંચિંદ્રિ.

તિરિયાણં=તિર્યંચની.

દસ પત્તેય તરુણં, ચત્તરો લક્ષ્મી હવંતિ ઇય-
રેસુ ॥ વિગર્લિંદિણ્ણુ દો દો, ચત્તરો પંચિંદિ તિ-
રિયાણં ॥ ૪૬ ॥

શબ્દાર્થઃ—પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય જીવોની દશલાખ
યોની અને સાધારણ વનસ્પતિકાયની ચૌદ લાખ
યોની હોયછે. વલી વિગર્લેંદ્રિય જીવોની બે લાખ
યોની જાણવી તેમજ પંચેંદ્રિ તિર્યંચની ચાર લાખ
યોની જાણવી ॥ ૪૬ ॥

વિસ્તારાર્થઃ—(પત્તેય તરુણં) એટલે પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયની દસ
લાખ યોની અને (ઇયરેસુ) એટલે સાધારણ વનસ્પતિકાયને
વિષે (ચૌદસ લાખ હવંતિ) એટલે ચૌદ લાખ યોની હોય
છે. (વિગર્લિંદિણ્ણુ) એટલે વિકલેંદ્રિને વિષે એટલે કેંદ્રિ, તે-
ંદ્રિ અને ચૌરિંદ્રિ એ દરેકને વિષે (દો દો) એટલે બે બે લા-
ખ યોની જાણવી. અને (પંચિંદિ તિરિયાણં) એટલે પંચિંદ્રિ

તિર્યચને વિષે (ચરો) પટલે ચાર લાખ યોની જાણવી ॥

ગાથા ૪૭ મીના ગૂઠા શબ્દના અર્થ.

ચરો=ચાર.

નારય=નારકી.

સુરાણ=દેવતાઓની.

મણુઆણ=મનુષ્યની.

ચરદસ=ચૌદ.

હવંતિ=હોયછે.

સંપિઠિઆર=સરવાલે, એકઠી કરતાં.

સવ્વે=સર્વે.

ચુલસી લખાર=ચોરાસી લાખ.

જોણીણં=યોનીઓ.

ચરો ચરો નારય, સુરાણ મણુઆણ ચરદ-
સ હવંતિ ॥ સંપિઠિઆર સવ્વે, ચુલસી લ-
ખાર જોણીણં ॥ ૪૭ ॥

શબ્દાર્થ:—નારકી અને દેવતાની ચાર ચાર લાખ ત-
થા મનુષ્યની ચૌદ લાખ યોની હોય છે. એ સર્વ
એકઠી કરીયે તો સર્વે મલી યોનીની ચોરાસી
લાખની સંખ્યા પાડાયે ॥ ૪૭ ॥

વિસ્તારાર્થ:—[ચરો નારય] પટલે નારકી જીવોની ચાર લાખ
યોનિયો છે, [સુરેસુ ચરો] પટલે દેવોની પણ ચાર લાખ
યોનિયો છે. [મણુઆણ] પટલે મનુષ્ય પ્રાણીઓની [ચરદસ

(૬૮)

હવંતિ] પટલે ચૌદ લાખ યોનિયો છે. પૃથ્વી રીતે [સંપિઠિ-
યાય] પટલે બધીને પકઠી કરતાં સરવાલે [સર્વે] પટલે
સર્વ [ચુલસી] પટલે ચોરાસી [લક્ષ્ણાઽ] પટલે લાખ
[જોણીણં] પટલે યોનિયો થાયછે ॥ ૪૭ ॥

ગાથા ૪૮ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

મિદ્ધાણં=સિદ્ધને.

નથિય=નથી.

દેહો=દેહ-શરીર.

ન=નથી.

આઽ=આઽરુ.

કમ્મં=કર્મ.

પાણ=પ્રાણ.

જોણીઓ=યોની (પણ).

સાઽ=સાદી.

અણંતા=અનંત.

તેસિં=તેમની.

ઠિઈ=સ્થિતિ.

જિણંદાગમે=જિનેશ્વરના આ-

ગમમાં-સિદ્ધાંતમાં.

ખણિયા=કહી છે.

સિદ્ધાણં નથિ દેહો, ન આઽ કમ્મં ન પાણ
જોણીન ॥ સાઽ અણંતા તેસિં, ઠિઈ જિણંદા
ગમે ખણિયા ॥ ૪૮ ॥

શબ્દાર્થ:—સિદ્ધને દેહ નથી, આયુષ્ય નથી, કર્મ
નથી, પ્રાણ નથી, અને યોની પણ નથી. વલ્લી તે

(૬૯)

તુની સાદી અનંત સ્થિતિ જિનેશ્વરના આગમમાં
કહી છે. ॥ ૪૮ ॥

વિસ્તારાર્થ:-[સિદ્ધાણં દેહો નથિય] પટલે સિદ્ધ પરમાત્માને શ-
રીર નથી, માટે [ન આઝ કમ્મં] પટલે આયુ અને કર્મ પણ
નથી, અને આયુ નથી તેથી [ન પાણ જોણીઓ] પટલે પ્રાણ
અને યોની પણ નથી. બલી [સાઈ અણંતા તેસિં] પટલે તે
સિદ્ધના જીવોની સાદી અનંત સ્થિતિ [જીણંદાગમે] પટલે
જીનેશ્વરના સિદ્ધાંતોને વિષે [ભણિયા] કહી છે ॥ ૪૮ ॥

ગાથા ૪૯ મીના ટૂટા શબ્દના અર્થ.

કાલે=કાલ.

અણાઈ નિહણે=અનાદિનિધન
[આદિ અને અંત રહિત].

જોણી=યોની.

ગહણંમિ=ગહન દુઃખ દેનારો.

મીસણે=ભયને દેનારો. [વિષે.

ઈથ્થ=અહિંઆં [આ સંસારને

ભમિયા=ભટકેલા.

ભમિહંતિ=ભમશે.

ચિરં=લાંબા કાલ સુધી.

જીવા=જીવો.

જિણવયણં=જિન વચનને.

અલહંતા=નહિ પામેલા.

કાલે અણાઈ નિહણે, જોણી ગહણંમિ ત્રી-
સણે ઈત્થ ॥ ત્રમિયા ત્રમિહંતિ ચિરં, જીવા જિ-
ણવયણ મલ્લહંતા ॥ ૪૯ ॥

શબ્દાર્થ:-અનાદિ અનંત એવા કાલને વિષે જિનવચ-

(૭૦)

નને નદિ પામેલા જીવો ચોરાશી લાખ યોનિયે
કરીને ગહન અને જયંકર એવા આ સંસારને વિષે
બહુ કાલ જન્મ્યા છે અને બહુ કાલ જન્મશે. ॥૪૯॥

વિસ્તારાર્થ:-[અળાઈ નિહણે] પટલે જેની આદિ પણ નથી અને
અંત પણ નથી એવા અનાદિ અનંત કાલને વિષે [જીવા જિ-
જવયણ મલહંતા] પટલે જીનવચનને નહિ પામેલા જીવો
(જોળી) પટલે ચોરાશી લાખ યોનીય કરી (ગહનંમિ)
પટલે ગહન દુઃખ દેનારો અને [ભીસણે] પટલે ભયંકર એવો
(ઇથથ) પટલે અર્હિઆં વર્ણવ્યો એવો જે સંસાર તેને વિષે
(ભમિયા) પટલે ભટકેલા છે અને (ભમિહંતિ ચિરં) પટલે
ઘણા કાલ સુધી ભમશે ॥ ૪૯ ॥

ગાથા ૫૦ મીના વૂટા શબ્દના અર્થ.

તા=તે કારણ માટે.

સંપદ્ઝ=સંપ્રોતિ (હાલમાં).

સંપત્તે=પ્રાપ્ત થયું છે.

મણુઅત્તે=મનુષ્યપણું.

દુલ્લહેવિ=દુર્લભ એવું.

સંમત્તે=સમકિત.

સિરિ=શ્રી.

સંતિસુરિ=શાંતિસુરિ (આચાર્ય).

સિઢે=ઉપદેશ કરેલ્યા.

કરેહ=કરો.

ખો=હે ભવ્ય જીવો.

ઝજ્ઞમં=ઝજ્ઞમ.

ધમ્મે=ધર્મને વિષે.

તા સંપદ્ઝ સંપત્તે, મણુઅત્તે દુલ્લહેવિ સમ્મત્તે ॥

સિરિ સંતિસુરિ સિઢે, કરેહ જો ઝજ્ઞમં ધમ્મે

(૭૧)

શબ્દાર્થ:-તે કારણ માટે હે જ્ઞવ્ય જનો ! હમણાં ડુ-
ર્લભ એવું મનુષ્યપણું પ્રાપ્ત થયે બંને અને સમ્યક્ત્વ
પણ પ્રાપ્ત થયે બંને શ્રી શાંતિસૂરિયે ઉપદેશ કરે-
લા ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરો ॥ ૫૦ ॥

વિસ્તારાર્થ:- (તા) પટલે તે કારણ માટે (ધો) પટલે હે જ્ઞવ્ય
જીવો ! (સંપદ) પટલે હાલમાં (દુર્લભ) પટલે દુર્લભ એવું
(મનુષ્ય) પટલે મનુષ્યપણું (સંપત્તે) પટલે પ્રાપ્ત થયે બંને
અને વલી (વિ સમ્પત્તે) પટલે તે ઉપરાંત સમકિત પ્રાપ્ત થયે
બંને (સિરિ સંતિ સૂરિ સિદ્ધે) પટલે શ્રી શાંતિસૂરિયે ઉપદેશ
કરેલા (કરેહ ઉજ્જમ ધમ્મે) પટલે ધર્મને વિષે ઉદ્યમ કરો.

ગાથા ૫૧ મીના ઢૂટા શબ્દના અર્થ.

એસો=આ-પ.

જીવવિયારો=જીવવિચાર.

સંસ્વેવરુદ્ધા=સંક્ષેપ રુચિવંત.

જાણનાહેડ=જાણવાને અર્થે.

(હેતુ).

સંસ્વિત્તો=સંક્ષેપથી.

ઉદ્ધરિઓ=ઉદ્ધાર કર્યો છે.

રુદ્ધાઓ=અતિશય વિસ્તારવાળા.

સુય સમુદ્ધાઓ=શ્રુત સમુદ્રથી.

એસો જીવ વિયારો, સંસ્વેવરુદ્ધા જાણના હે-
ડ ॥ સંસ્વિત્તો ઉદ્ધરિ, રુદ્ધાન સુય સમુદ્ધાન ॥

શબ્દાર્થ:-આ જીવવિચાર થોડી બુદ્ધિવાળા જીવોને

(७१)

जाणवाने माटे अतिशे विस्तारवंत एवा श्रुत समु-
५ थकी संक्षेपे उद्धार्यो छे ॥ ५१ ॥

विस्तारार्थ:-[एसो] पटले आ जे [जीवविचारो] पटले जीव-
विचार कह्यो ते [संखेवरुइण] पटले संक्षेप रुचिवंत जीवोने
पटले स्वल्प मतिवाला जीवोने [जाणणा हेउ] पटले जाण-
वाने अर्थे [रुदाओ] पटले अतिशे विस्तारवंत एवा [सुय
समुदाओ] पटले श्रुत समुद्रथकी [संखित्तो उद्धारिओ] प-
टले संक्षेपथी उद्धार करीने रच्यो छे ॥ ५१ ॥

॥ इति श्री जीवविचार प्रकरण समाप्त ॥

શ્રી જીવવિચારના ટૂટા બોલ.

૧ જીવના બે જ્ઞેદ છે.

૧ સંસારી તે કર્મ સહિત. ૨ મોક્ષના તે કર્મ રહિત.

૨ સંસારી જીવના બે જ્ઞેદ છે.

૧ થાવર તે સ્થિર રહે તે. ૨ ત્રસ તે હાલે ચાલે તે.

૩ થાવર જીવના પાંચ જ્ઞેદ છે.

૧ પૃથ્વિકાય તે માટી પાષાણાદિક.

૨ અપકાય તે પાણીના જીવ.

૩ તેજકાય તે અગ્નિના જીવ.

૪ વાનકાય તે વાયરાના.

૫ વનસ્પતિકાય તે જ્ઞાનપાલાદિકના જીવ.

૪ વનસ્પતિકાય જીવના બે જ્ઞેદ છે.

૧ પ્રત્યેક—તે એક શરીરના વિષે એક જીવ હોય તે.

૨ સાધારણ—તે એક શરીરના વિષે અનંતા જીવ હોય તે.

૫ ત્રસકાયના ચાર જ્ઞેદ છે.

૧ બેંડીના તે શરીર અને જીજ્ઞવાળા. ૨ તેંડીના

તે શરીર, જીજ્ઞ અને નાસીકાવાળા. ૩ ચોરેં

ડીના તે શરીર, જીજ્ઞ, નાસીકા અને ચક્રુવાળા.

૪ પંચેંડીના તે શરીર, જીન્ન, નાસીકા, ચક્ષુ
અને કાનવાળા.

૬ પંચેન્દ્રી જીવના ચાર જ્ઞેદ છે.

૧ નારકી. ૨ તિર્યંચ. ૩ મનુષ્ય. ૪ દેવતા.

૭ નારકી સાત છે તેનાં નામ તથા ગોત્ર.

૧ ઘમા-રત્નપ્રજ્ઞા. ૨ વંશા-શર્કરાપ્રજ્ઞા. ૩ સેલા
-વાલુકાપ્રજ્ઞા. ૪ અંજણ-પંકપ્રજ્ઞા. ૫ રિઠ્ઠા-ધુ
મપ્રજ્ઞા. ૬ મઘા-તમપ્રજ્ઞા. ૭ માઘવતી-તમતમાપ્રજ્ઞા.

૮ તિર્યંચપંચેંડીના ત્રણ જ્ઞેદ છે.

૧ જલચર-તે પાણીમાં રહેનારા પ્રાણીનું.

૨ થલચર-તે જમીન ઉપર ચાલનારા પ્રાણીનું.

૩ શ્વેચર-તે આકાશમાં ઉડનારા પ્રાણીનું.

૯ મનુષ્યના ત્રણ જ્ઞેદ છે.

૧ કર્મજૂમિ ક્ષેત્રના. ૨ અકર્મજૂમિ ક્ષેત્રના.

૩ અંતરદ્વિપ ક્ષેત્રના.

૧૦ કર્મજૂમિનાં ક્ષેત્ર ૧૫ છે તેનાં નામ.

૫ જ્ઞરત ક્ષેત્ર. ૫ ઐરવૃત ક્ષેત્ર. ૫ મહાવિદેહ ક્ષેત્ર.

૧૧ અકર્મજૂમિનાં ૩૦ ક્ષેત્ર છે તેનાં નામ.

(७५)

५ हैमवंत. ५ ऐरण्यवृत, ५ रम्यक. ५ देवकुरु.

५ हरिवर्ष. ५ उत्तरकुरु.

१२ अंतरद्वीपनां ५६ क्षेत्र ते ते आ जंबुद्विप मध्ये
हिमवंत अने शिखर एवा बे पर्यंत ठे—ए पर्वतो
मध्येथी पूर्वे अने पश्चिमे लवण समुद्रमां आठ
गजदंता (दाढा) निकळ्या ठे ते एक एक गज
दंता उपर सात सात क्षेत्रो ठे.

१३ देवताना चार जेद ठे. [वैमानीकना.

१ जूवनपतिना. २ व्यंतरना. ३ ज्योतसीना. ४

१४ जूवनपति देवताना १० जेद ठे. (निकाय--स्थानक)

१ असुरकुमार निकाय (स्थानक). २ नागकुमार
निकाय. ३ सुवर्णकुमार निकाय. ४ विद्युतकुमार
निकाय. ५ अश्विकुमार निकाय. ६ छिपकुमार
निकाय. ७ बुद्धिकुमार निकाय. ८ दिशिकुमार
निकाय. ९ पवनकुमार निकाय. १० स्तनितकु
मार निकाय.

१५ व्यंतर देवताना बे जेद ठे.

१ व्यंतरना. २ दाण व्यंतरना.

(૭૬)

૧૬ વ્યંતર દેવતાના આઠ જોડ છે.

૧ પિશાચ. ૨ જૂત. ૩ યક્ષ. ૪ રાક્ષસ. ૫ કિંનર.
૬ કિંપુરુષ. ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ.

૧૭ વાણવ્યંતરના આઠ જોડ છે.

૧ અણપત્રી નિકાય (સ્થાનક). ૨ પણપત્રી નિ
કાય. ૩ એસીવાદી નિકાય. ૪ જૂતવાદી નિકાય.
૫ કંદિત નિકાય. ૬ મહાકંદિત નિકાય. ૭ કો
હંરુ નિકાય. ૮ પતંગ નિકાય.

૧૮ જ્યોતસી દેવતાના પાંચ જોડ છે.

૧ ચંદ્ર. ૨ સૂર્ય. ૩ ગ્રહ. ૪ નક્ષત્ર. ૫ તારા.

૧૯ વૈમાનિક દેવતાના બે જોડ છે. [સ્વામીઠે.

૧ કલ્પ તે આચારવાળા. ૨ કલ્પાતીત તે પોતે

૨૦ કલ્પ તે બાર દેવલોક વાળા, તે દેવલોકનાં નામ.

૧ સુધર્મ દેવલોક. ૨ ઇશાન દેવલોક. ૩ સનત
કુમાર દેવલોક. ૪ માર્દેન્દ્ર દેવલોક. ૫ બ્રહ્મ દેવ
લોક. ૬ લાંતક દેવલોક. ૭ મહાશુક્ર દેવલોક.

૮ સહસાર દેવલોક. ૯ આનંત દેવલોક. ૧૦ પ્રાણંત
દેવલોક. ૧૧ આરણ દેવલોક. ૧૨ અચ્યુત દેવલોક

२१ कळपातीतना बे जेद ठे.

१ नवग्रैवेकना. २ पांच अनुत्तर विमानना.

२२ नवग्रैवेकनां नाम.

१ सुदर्शन. २ सुप्रतिबंध. ३ मनोरम. ४ सर्वज्ञ. ५ विशाल. ६ सुमनस. ७ सुमणुस. ८ प्रीयंकर. ९ आदित्य.

२३ पांच अनुत्तर वैमाननां नाम.

१ विजय. २ विजयंत. ३ जयंत. ४ अपराजित. ५ सर्वार्थसिद्ध.

२४ मोक्षना जीवना १५ जेद ठे.

१ जिणसिद्धा. २ अजिणसिद्धा. ३ तिर्थसिद्धा. ४ अतिर्थसिद्धा. ५ गृहलिंगेसिद्धा. ६ अन्यलिंगेसिद्धा. ७ स्वलिंगेसिद्धा. ८ स्त्रिलिंगेसिद्धा.

९ पुरुषलिंगेसिद्धा. १० नपुंसकलिंगेसिद्धा. ११ प्रत्येक बुद्धसिद्धा. १२ स्वयंबुद्धसिद्धा. १३ बोधबोधितसिद्धा. १४ एकसिद्धा. १५ अनेकसिद्धा.

ए प्रकारे जीवनो विचार संक्षेपे जाणवो. हवे ए जीवोनो उत्कृष्टो देहमान तथा उत्कृष्टो आयुमान नीचे प्रमाणे जाणवुं:—

१५ पृथ्वीकायनो.

१ शरीरनो ऊंचपणो—अंगुलना असंख्यातमा
जागनो. २ आयुष—बावीस हजार वरसनुं.

१६ अपकायनो.

१ शरीरनो ऊंचपणो—अंगुलना असंख्यातमा
जागनो. २ आयुष--सात हजार वरसनुं.

२७ तेजकायनो.

१ शरीरनो ऊंचपणो—अंगुलना असंख्यातमा
जागनो. २ आयुष--त्रण अहोरात्रनुं.

२८ वातकायनो.

१ शरीरनो ऊंचपणो—अंगुलना असंख्यातमा
जागनो. २ आयुष त्रणहजार वरसनुं.

२९ साधारण वनस्पतिकायनुं.

१ शरीर—अंगुलना असंख्यातमा जागनुं.
२ आयुष—अंतरमुहूर्तनुं.

३० प्रत्येक वनस्पतिकायनुं.

१ शरीर एक हजार जोजन अधीक.
आयुष—दश हजार वरसनुं.

३१ वैंड़ीजीवनं.

१ शरीर--वार जोजननुं. २ आयुष-वार वरसनं.

३२ तेंड़ीजीवनं.

१ शरीर--त्रण गाननुं. २ आयुष-४९ दिवसनं.

३३ चौरंड़ी जीवनं.

१ शरीर-चार गाननुं. २ आयुष ४ मासनं.

३४ पहेली नारकीना जीवोनं.

१ शरीर ७॥ धनुष्य ने ६ अंगुलनुं

२ आयुष १ सागरोपमनुं.

३५ बीजी नारकीना जीवोनं.

१ शरीर १५॥ धनुष्य अने १२ अंगुलनुं

२ आयुष ३ सागरोपमनुं

३६ त्रीजी नारकीना जीवोनं.

१ शरीर ३१॥ धनुष्यनुं २ आयुष-७ सागरोपमनुं.

३७ चोथी नारकीना जीवोनं.

१ शरीर ६२॥ धनुष्यनुं. २ आयुष १० सागरोपमनुं.

३८ पांचमी नारकीना जीवोनं.

१ शरीर १२५ धनुष्यनुं २ आयुष १७ सागरोपमनुं.

(८०)

३९ ठढी नारकीना जीवोनं

१ शरीर-२५० धनुष्यनं. २ आयुष-२२ सागरोपमनं

४० सातमी नारकीना जीवोनं.

१ शरीर-५०० धनुष्यनं. २ आयुष-३३ सागरोपमनं.

४१ समुठिमजलचरनं.

१ शरीर--एक हजार जोजननं.

२ आयुष क्रोम पुरवनं.

४२ समुठिम थलचरनं.

१ शरीर-२थी एजोजननं. २ आयुष--८४००० वरसनं

४३ समुठिम खेचरनं.

१ शरीर २ थी ए धनुष्यनं.

२ आयुष ७२००० वर्षनं.

४४ गर्जज जलचरनं.

१ शरीर--१ हजार जोजननं. २ आयुष-क्रोम पूरवनं.

४५ गर्जज थलचरनं.

१ शरीर १००० जोजननं. २ आयुष १ पल्योपमनं.

४६ गर्जज खेचरनं.

१ शरीर २ थी ए धनुष्यनं.

(८१)

२ आयुष पल्योपमनो असंख्यातमो ज्ञाग.

४७ गर्जज मनुष्यनुं.

१ शरीर त्रण गाजनुं. २ आयुष त्रण पल्योपमनुं.

४८ समुर्धिम मनुष्यनुं.

१ शरीर अंगुळना असंख्यातमा भागनुं,

२ आयुष--अंतरमुहूर्तनुं.

४९ जूवनपतिना देवताओनुं.

१ शरीर सात हाथनुं. २ आयुष--वे पढ्योपमनुं
(नवनिकायना) असुर कुमारनुं देशे जणुं एक
सागरोपम अधिक

५० व्यंतर देवताओनुं.

१ शरीर सातहाथनुं. २ आयुष--एक पढ्योपमनुं.

५१ ज्योतिषी देवताओनुं.

१ शरीर सातहाथनुं.

२ आयुषनी वीगत नीचे प्रमाणे.

१ चंडमानुं एक पढ्योपम ने एक लाख वरस.

२ सुर्यनुं एक पल्योपम ने एक हजार वरस.

३ ग्रहनुं एक पढ्योपम.

४ नक्षत्रानुं अर्थ पटयोपम.

५ तारानुं एक पटयोपमनो चोथो ज्ञाग.

५२ सुधर्मदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—सातहाथनुं. आयुष—वे सागरोपमनुं.

५३ इशान देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—सातहाथनुं

२ आयुष—वे सागरोपम अधिक.

५४ सनतकुमार देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—६ हाथनुं. आयुष—७सागरोपमनुं.

५५ माहिँइ देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—६ हाथनुं. आयुष—७सागरोपम अधिकनुं.

५६ ब्रह्मदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—५ हाथनुं. २ आयुष—१० सागरोपमनुं.

५७ लांतकदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—५ हाथनुं. २ आयुष—१४ सागरोपमनुं.

५८ शुक्रदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर ४ हाथनुं. २ आयुष—१७ सागरोपमनुं.

५९ सहसार देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—४ हाथनुं २ आयुष—१८ सागरोपमनुं
६० प्राणतदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—३ हाथनुं २ आयुष—२० सागरोपमनुं
६१ प्राणत देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—३ हाथनुं २ आयुष—२० सागरोपमनुं.
६२ आरणदेवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—३ हाथनुं २ आयुष—२१ सागरोपमनुं.
६३ अच्युत देवलोकना देवताओनुं.

१ शरीर—३ हाथनुं आयुष—२२ सागरोपमनुं.
६४ नवैग्रैवेकना देवताओनुं.

१ शरीर—२ हाथनुं २ आयुष नीचे प्रमाणे ठे.

१ लीनुं २३ सागरोपमनुं २ जीनुं २४ सागरोपमनुं.

३ जीनुं २५ सागरोपमनुं ४ श्रीनुं २६ सागरोपमनुं.

५ मीनुं २७ सागरोपमनुं ६ ठीनुं २८ सागरोपमनुं.

७ मीनुं २९ सागरोपमनुं ८ मीनुं ३० सागरोपमनुं.

९ मीनुं ३१ सागरोपमनुं.

६५ पांच अनुत्तरविमानना देवताओनुं.

१ शरीर एक हाथनुं.

२ आयुष नीचे प्रमाणे.

१ पेहेला चारेमां ३१ थी ३३ सागरोपमनुं.

२ सर्वार्थसिद्धमां ३३ सागरोपमनुं.

६६ श्री मोक्षना जीवने.

शरीर पण नथी अने आयुष पण नथी.

जीवविचारना ठूटा बोल मधेथी सवाल.

१ जीवना प्रकार केटला अने कया कया ?

२ संसारी जीवना केटला जेद अने कया कया ?

३ स्थावर कोने कहीए ?

४ त्रस कोने कहीए ?

५ स्थावरना जेद केटला अने कया कया ?

६ वनस्पतिकायना केटला जेद अने कया कया ?

७ प्रत्येक वनस्पतिकाय कोने कहीए ?

८ साधारण वनस्पतिकाय कोने कहीए ?

९ त्रसकायना केटला जेद तथा कया कया ?

१० एकेंडि, बेइंडि, तेइंडि, चौरिंडि अने पंचिंद्रिने कइ

कइ इंडियो के शरीरनां अवयव होय ?

- ૧૧ પંચેડિ જીવના જેદ કેટલા અને કયા કયા ?
- ૧૨ નારકી કેટલી છે તે તથા તેનાં નામ અને ગોત્ર કહી જાઓ.
- ૧૩ તિર્યંચ પંચેડિના જેદ કેટલા છે અને કયા કયા ?
- ૧૪ મનુષ્ય કયા કયા ક્ષેત્રમાં રહે છે ?
- ૧૫ કર્મજૂમિ, અકર્મજૂમિ અને અંતરદ્વિપનાં કેટલાં કેટલાં અને કયાં કયાં ક્ષેત્ર છે વારુ ?
- ૧૬ દેવતાના કેટલા જેદ છે અને કયા કયા ?
- ૧૭ જૂવનપતિના જેદ કેટલા છે તે નામ સાથે કહી જાન.
- ૧૮ નિકાય એટલે શું ?
- ૧૯ વ્યંતર નિકાયના કેટલા જેદ છે અને તે કયા કયા ?
- ૨૦ વ્યંતરના કેટલા જેદ છે અને તે કયા કયા ?
- ૨૧ વાણવ્યંતરના જેદ કેટલા છે અને કયા કયા ?
- ૨૨ જ્યોતસી દેવોના કેટલા જેદ છે અને કયા કયા ?
- ૨૩ વૈમાનિક દેવોના કેટલા જેદ છે અને કયા કયા ?
- ૨૪ કલ્પ એટલે શું ? કલ્પાતીત એટલે શું ?
- ૨૫ કલ્પાતીતના કેટલા જેદ છે તથા કયા કયા ?
- ૨૬ ઐવેકનાં તથા અનુત્તર વિમાનનાં નામ કહી જાન.

(૫૬)

૨૭ કેટલે જોડે સિદ્ધ થાય છે ? [આયુષ્ય કહો

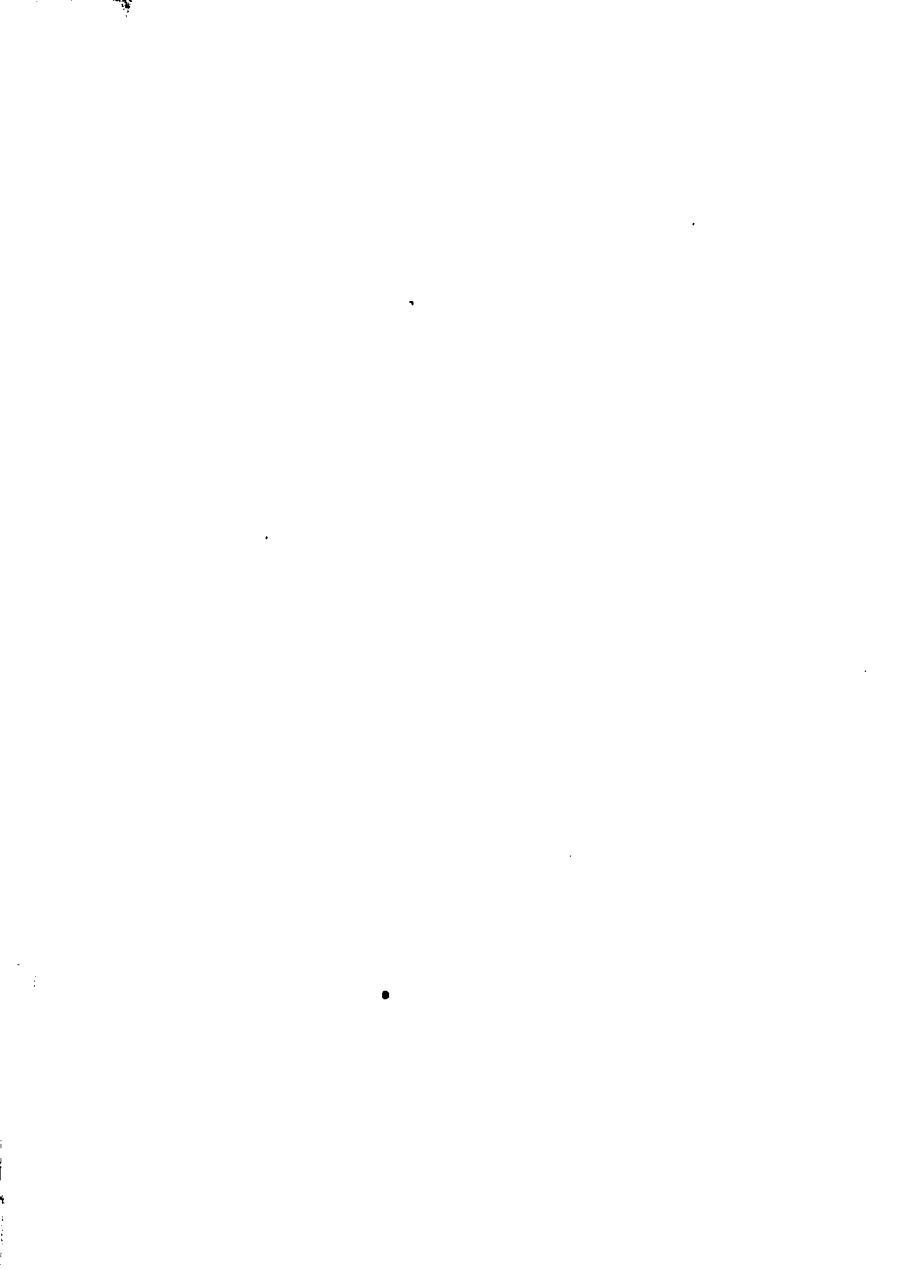
૨૮ નીચેના જીવોનું નુત્કુષ્ટ દેહમાન તથા નુત્કુષ્ટ
પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેનકાય, વાનકાય, પ્રત્યેક
વનસ્પતિકાય, અને સાધારણ વનસ્પતિકાય; બે
ઈંદ્રિતેઈંદ્રિ અને ચૌરિંદ્રી; પહેલી નારકીના જીવો,
બીજી નારકીના, ત્રીજી નારકીના, ચોથી ના
રકીના, પાંચમીમી નારકીના ઠગી નારકીના
અને સાતમી નારકીના; સમુર્થિમ જલચર, થ
લચર અને સ્થેચર; ગર્જન જલચર, અલચર અને
સ્થેચર; ગર્જન મનુષ્ય અને સમુર્થિમ મનુષ્ય;
જૂવનપતિ, વ્યંતર, જ્યોતિષી, ચંદ્ર, સૂર્ય, ગ્રહ
નક્ષત્ર અને તારા; સુધર્મ, ઇશાન, સનત કુમાર,
મહેંદ્ર, વ્રહ્મા, લાંતક શુક્ર, આણંત, પ્રાણંત, આ
રણ, અચ્યુત, નદગ્રંથેયક, અને પાંચ અનુત્તર વિ
માનવાસી દેવો. [ત્યારે શું છે ?

૨૯ મોક્ષના જીવોને શરીર અને આયુષ્ય નથી
ગાથાવંધ જીવવિચાર મધેના સવાલ.

૧ સિદ્ધ કોને કહીએ.

- २ संसारी कोने कहीए.
- ३ पृथ्वीकायना सघळा जेद कही जान.
- ४ अपकायना जेद गणावो.
- ५ तेजकायना जेद कहो.
- ६ वातकायना जेद गणावो.
- ७ वनस्पतिकायना मुख्य जेद कहो. [कही जान.
- ८ साधारण तथा प्रत्येक वनस्पतिकाय दाखला साथे
- ९ अनंतकाय वनस्पति दुलखवानां लक्षण बतावो.
- १० प्रत्येक वनस्पतिकाय कोने कहीए तथा तेनां
इष्टांत कहो.
- ११ स्थावर सूक्ष्म कया कया ठे ते समजावो.
- १२ बेंडि गणावी जान.
- १३ तेंडि जीव कही जान
- १४ चौरिंडि गणावी जान.
- १५ पंचिंडि जीवोना मुख्य जेद कहो.
- १६ तिर्यंच पंचिंडिना जेद गणावी जान.
- १७ जलचर कही जान.
- १८ स्थलचर विषे जाणता हो ते कहो.

- १९ खेचरनुं वर्णन कही जान.
२० समूर्तिम तथा गर्जज जेद वर्णवो.
२१ कर्मजूमि कोने कहीए.
२२ मनुष्य पंचेडिना जेद कही जाओ.
२३ कर्मजूमि, अकर्मजूमि, अंतरद्विपना मनुष्योनां
देहमान तथा आयुष्य कहो.
२४ मनुष्यना ३०३ जेद गणावो [कारना ठे ते कहो.
२५ नीचेना जीवो केटली इंडीओवाळा तथा केवा प्र
हींगलोक, बरफ, अंगारा, वंटोळीओ, कुंपल, शंख
कानखजुरा, धनेरां, वींढी, सीसुमार, गाय, पोपट,
चामाचीमीयुं, अजरक, करा, जरसार, गुंजवायु,
कुंथुआ, घीमेल, कोमीओ, आडु, इंडगोप,
सवा, मांकर, मेर, जूमीफोमा, वागोळ, सारस,
नोळीआ, काचवा, मांस, जु.लीख, पोरा, बीजळी,
उस, सप, माठलां, तीर. [कही जान.
२६ जूवनपति, व्यंतर, जोतिषी, अने वैमानीकना जेद
२७ सिद्धना पंदर जेदनुं वर्णन करो.
-

જાહેર સ્વર.

સર્વે જૈન વંધુઓને સ્વર આપવામાં આવેલે છે શ્રી
જૈન ધર્મ પ્રવર્તક સમા તરફથી પ્રગટ થયેલાં નીચેનાં છુ
ત્રીને લખેલ ટેકાણેથી રોકાયેથી યત્ની શકશે. પરદેશવાળાને
સ્વરચ્ચ જુદું પડશે.

અવિચિત્ર (ગાથા મૂળ સહંગ શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી)

ચાઓના છૂટા શબ્દોના અર્થ, ગાથા મૂળ, શબ્દાર્થ, વિસ્ત
તથા તેના છૂટા બોલ અને સવાલ.

કિંમત રૂ. ૦—૪—૬.

નવતસ્વ (ગાથા મૂળ સહંગ શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી) ગાથા-
ઓના છૂટા શબ્દોના અર્થ, ગાથા મૂળ, શબ્દાર્થ, વિસ્તારાર્થ
તથા તેના છૂટા બોલ.

કિંમત રૂ. ૦—૬—૦.

અવિચિત્ર પ્રકરણ (ગાથા મૂળ શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી.)

કિંમત રૂ. ૦—૦—૧.

નવતસ્વ પ્રકરણ (ગાથા મૂળ શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી.)

કિંમત રૂ. ૦—૧—૦.

દંડક તથા લઘુ સંઘવળી (ગાથા મૂળ શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી.)

કિંમત રૂ. ૦—૧—૩.

અવિચિત્ર, નવતસ્વ, દંડક તથા લઘુ સંઘવળી (ગાથા મૂળ
શ્રી લાઇન પૈકા ટાઇપથી.)

કિંમત રૂ. ૦—૩—૦.

શા. દ્વીગચંદ કકલભાઈ મેનેજર.

જૈન કન્યાશાળા—ફતાસાની પોઝ.

શા. ચાલાભાઈ કકલભાઈ.

મંડવીની પોઝમાં તાગડીમુદરની પોઝ—અમદાવાદ.

